

Lunds universitet

Historiska institutionen

ÄHID04

Examinator: Elisabeth Geevers

Handledare: Dick Harrison

2026-01-07

Samernas försvinnande och återkomst?

En studie om framställning av samer i svenska historieläroböcker i gymnasiet
under 1970–2025

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Syfte och frågeställningar	3
1.2 Tidigare forskning.....	3
1.3 Källmaterial.....	6
1.4 Källkritik och avgränsningar.....	7
1.5 Teori.....	8
1.6 Metod	9
2. Bakgrund.....	12
2.1 Samerna och staten 1500–1970	12
2.2 Förändrad ställning 1970–2025	13
3. Undersökning.....	15
3.1 En kvantitativ översikt – förekomst av samer.....	15
3.2 Tematiska mönster i framställningen av samer	18
3.2.1 Perioden 1970–2000	19
3.2.2 Perioden 2001–2010	22
3.2.3 Perioden 2011–2025	33
4. Sammanfattande diskussion.....	43
5. Käll- och litteraturförteckning	47
5.1 Källmaterial.....	47
5.2 Litteratur	50
5.2 Elektroniska källor	52
5.3 Offentligt tryck.....	52

1. Inledning

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur samer har framställts i svenska historieläroböcker för gymnasiet under perioden 1970–2025. Genom att analysera hur språkbruk, innehåll och perspektiv förändrats över tid syftar studien till att belysa och problematisera vilka berättelser och föreställningar om samer och samisk kultur som förmedlas i läromedlet. Uppsatsen avser därmed att bidra till en djupare förståelse för hur historieläroböcker speglar och reproducerar samhällliga värderingar kring nationell identitet, minoriteter och inkludering, samt hur dessa framställningar förändrats i takt med samhällsutvecklingen och den ökade uppmärksamheten kring urfolks rättigheter och representation.

Den övergripande frågeställningen är därmed: Hur framställs samer i svenska historieläroböcker mellan 1970 och 2025, och hur kan dessa framställningar förstås i relation till förändrade samhällsvärderingar och politisk kultur?

Följande underfrågor används för att specificera frågeställningen:

- Hur ofta och i vilket omfång förekommer samer i de undersökta läroböckerna?
- I vilka sammanhang nämns samerna och vilka aspekter av det samiska samhället skildras?
- Förändras framställningen av samer under den undersökta perioden?

1.2 Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras det aktuella forskningsläget med relevanta studier för undersökningen. Genom dessa studier formas den kontext inom vilken denna undersökning verkar. Forskningen om samer är överlag relativt omfattande i Sverige, men studier som specifikt behandlar hur samer framställs i svenska läroböcker är fortfarande begränsade. Under de senaste åren har dock området vidgats, men tyngdpunkten ligger främst på utbildningsvetenskapliga studier som analyserar samtida läromedel och skolans arbete med frågor som rör mångfald och representation. Färre studier har anlagt ett historiskt perspektiv och undersökt hur dessa framställningar har förändrats över tid i relation till samhällliga och ideologiska skiften.

Historikern Karin Granqvist-Nutti analyserar i *Samerna i svenska läroböcker 1865–1971* (1993) hur samer framställs i 32 läroböcker i geografi samt *Läsebok för folkskolan*. Hon visar att äldre läroböcker ofta präglas av rasbiologiska beskrivningar, där samerna framställs som en annan ras och delas upp i ”nomader” och ”bofasta”, varav de bofasta skildras mest negativt. Granqvist-Nutti identifierar en successiv förändring mot en mer neutral ton, särskilt efter 1953¹, men menar att framställningarna fortfarande domineras av ekonomiska perspektiv med rasideologiska inslag. Hennes studie utgör en viktig grund för att förstå historiska skiften, men eftersom analysen avslutas 1971 finns ett tydligt behov av att undersöka hur läroboksframställningar utvecklats därefter, vilket denna studie tar fasta på.

Medan Granqvist-Nutti främst belyser samepolitiken ur ett samhälls- och kulturhistoriskt perspektiv, har senare forskning i högre grad förankrats inom utbildningsvetenskapliga och didaktiska fält. Jill Cederström Pala jämför läromedel från 1930-, 1960- och 2010-talet i sin c-uppsats och visar hur framställningen gradvis blivit mer inkluderande.² Källmaterialet är läroböcker från grundskolans låg- och mellanstadier i något av de samtliga So-ämnena. Cederström Palas slutsats är att samerna beskrivs ur ett ”vi-och-dem-perspektiv” under både 1930- och 2010-talen, vilket inte framträder under 60-talet.³ Däremot försvinner rasbeskrivningarna gradvis under perioden.

I sin c-uppsats betonar Lina Svensson hur samerna numera lyfts fram som en del av Sveriges nationella historia och kultur.⁴ Hon har gjort en text- och bildanalys där hon granskar samerna i läroböcker från mellanstadiet för att se ifall de uppfyller det centrala innehållet i kursplanerna. Svensson kommer fram till att styrdokumentet har en avgörande roll för vad som trycks i läroböckerna.⁵ Tillsammans bidrar dessa studier till att synliggöra hur samer framställs i skolans läromedel och visar på ett växande intresse för området.

Läraren Therese Karlsson visar i sin studie av grundskolans samhällsorienterande läromedel att stereotypa föreställningar delvis lever kvar, särskilt genom exorciserande bilder och teman kring rensköttsel.⁶ Detta tyder på att förändringen inte är helt entydig. I sin studie

¹ K. Granqvist-Nutti, *Samerna i svenska läroböcker 1865–1971*, (Centrum för arktisk forskning, 1993), s. 38.

² J. Cederström Pala, *Beskrivningen av samer i svenska läromedel: En läromedelsanalys med exempel hämtade från 1930-, 1960- och 2010-talet*, (C-uppsats, Högskolan Dalarna, 2018), s. 30.

³ Cederström Pala, 2018, s. 34.

⁴ L. Svensson, *Samer i läromedel: Läromedelsanalys av samers förekomst i SO-läromedel för tidiga skolår*, (C-uppsats, Uppsala universitet, 2013), s. 13.

⁵ Svensson, 2013, s. 30.

⁶ T. Karlsson, *Exotiska renskötare och trolltrummans magi – Samer och samiska frågor i grundskolans läromedel för de samhällsorienterande ämnena*, (Umeå: Umeå universitet, 2004), s. 67.

analyserade Karlsson 63 läroböcker för årskurs 4–9, samtliga utgivna efter 1994, med fokus på texter och bilder som behandlade samer. Resultaten visar även att nästan hälften av läroböckerna helt saknar information om samerna.

Parallellt med forskningen om samer i läromedel har flera studier analyserat läroböcker utifrån ideologiska och diskursteoretiska perspektiv, vilket är relevant för denna studie då den intresserar sig för hur identitetsnarrativ formas i skolans läromedel. Jörgen Mattlar, lektor i didaktik vid Uppsala universitet, analyserar i sin avhandling *Skolbokspropaganda?* (2008) fem läroböcker i svenska som andraspråk utgivna 1995–2004. Med utgångspunkt i ett hegemonibegrepp visar han hur böckerna formar föreställningar om kön, klass, etnicitet och svenskhet, med tydlig assimilationsnorm och låga förväntningar på elever med invandrarbakgrund.⁷ Mattlar menar att läroböckerna fungerar som redskap för ideologiproduktion och bidrar till att reproducera samhällsliga maktordningar.

Anna Johnsson Harrie, filosofidoktor och universitetslektor i pedagogik, analyserar tolv högstadieläroböcker i samhällskunskap och historia för att undersöka hur rasism och främlingsfientlighet behandlas. Hon finner ingen explicit rasism, identifierar ett tydligt ”vi-perspektiv”, vilket kan exkludera elever med utländsk bakgrund.⁸ Studien visar också att nationella minoriteter får betydligt större utrymme i samhällskunskap än i historia. Dessutom konstaterar hon att mer omfattande innehåll inte nödvändigtvis innebär högre kvalitet.⁹ Johnsson Harrie uppmärksammar också att begrepp inte alltid förklaras i läroböckerna, och menar att det är en viktig förutsättning för elevers förståelse.

Sammantaget visar forskningen att framställningen av samer i svenska läromedel har förändrats över tid, men också att studierna i huvudsak har genomförts inom pedagogik och utbildningsvetenskap med fokus på samtida material och skolans lägre stadier. Det finns därför ett behov av historiskt inriktade analyser som placerar framställningen av samer i relation till bredare samhällsliga och kulturella förändringar, särskilt under senare delen av 1900-talet och början av 2000-talet. Mitt arbete syftar till att bidra till detta perspektiv genom att undersöka hur denna förändring kommer till uttryck i historiska läroböcker i

⁷ J. Mattlar, *Skolbokspropaganda? En ideologianalys av läroböcker i svenska som andraspråk (1995–2005)*, (Uppsala universitet, 2008), s. 191.

⁸ A. Johnsson Harrie, *En granskning av läroböcker i samhällskunskap och historia för åk 7–9 med fokus på rasism, främlingsfientlighet och intolerans*, (Forum för levande historia, 2016), s. 67.

⁹ Johnsson Harrie, 2016, s. 68.

gymnasiet och hur den kan förstås mot bakgrund av förändringar i den svenska nationella självbilden.

1.3 Källmaterial

Studiens källmaterial består av läroböcker i historia från gymnasieskolans grund- och fördjupningskurser. Urvalet har gjorts strategiskt för att inkludera läroböcker från olika decennier och större läromedelsförlag, i syfte att fånga variationer över tid och mellan centrala aktörer på läromedelsmarknaden. Därmed finns det flera läroböcker som är utgivna samma år. Källmaterialet omfattar även flera upplagor av samma lärobok eftersom varje upplaga produceras i relation till sin samtida läroplan och samhälle möjliggör analysen av flera upplagor av samma lärobok en fördjupad förståelse för hur synen på samer förändrats över tid inom samma författartradition. Detta stärker studiens validitet och ger ett mer nyanserat underlag för att bedöma kontinuitet och förändring i läromedlens representation av samer.

Tabell 1. Läroböcker som utgör studiens källmaterial.

Lärobokstitel	Publiceringsår
Historia för gymnasiet åk 3, del 1	1970
Historia för gymnasiet åk 3, del 2	1970
Två sekler	1972
Folkens historia	1971
Fyra epoker	1976
Historia i centrum och periferi	1977
Historia för 2-årig gymnasieskola del 1	1978
Historia för 2-årig gymnasieskolan del 2	1979
Historiens huvudlinjer 1	1981
Grepp om historien	1983
Alla tiders historia	1983
Vägar till nuet: historia för gymnasieskolan	1984
Historiens huvudlinjer 3	1984
Alla tiders historia	1985
Vägar till nuet: från forntiden till våra dagar	1990
Alla tiders historia	1992
I historiens spegel: långa linjer och tvärsnitt	1995
Alla tiders historia	1996
Alla tiders historia	1996
I historiens spegel: långa linjer	1996
Nya alla tiders historia	1999
Alla tiders historia	1999
Epos för gymnasieskolans kurs A och B	1999

Perspektiv på historien A	2001
Perspektiv på historien B	2004
Epos för gymnasieskolan kurs B och C	2004
Sekvens	2007
Perspektiv på historien A bas	2007
Alla tiders historia Bas	2008
Epos för gymnasieskolans kurs A	2008
Samband historia plus	2009
Epos för gymnasieskolans kurs A och B	2009
Epos tema	2009
Epok: historia 2 & 3	2010
Nedslag i historien ¹⁰	2010
Perspektiv på historien 50p	2010
Perspektiv på historien 1b	2011
Epos historia 1a1	2011
Historia 1a1 för gymnasiet	2011
Alla tiders historia 2–3	2012
Perspektiv på historien Plus	2012
Epos 1b	2012
Samband historia tema	2013
Epos historia 2 och 3	2014
Mittpunkt historia 1	2014
Perspektiv på historien: kulturhistoria	2014
Bilden av historien 1b	2016
Samband historia	2017
Alla tiders historia 1b	2020
Perspektiv på historien 1b Gy25 ¹¹	2025
Möt historien 1b	2025
Nationalencyklopedins historia för gymnasiet	2025

Figur 1: Materialet omfattar 52 läroböcker. Tabellens syfte är att ge en översikt över det empiriska underlaget för studien, där varje lärobok anges med titel och publiceringsår. Läroböckerna presenteras i kronologisk ordning efter utgivningsår.

1.4 Källkritik och avgränsningar

När det gäller källkritik i denna studie är det viktigt att beakta att läroböcker inte är neutrala källor utan speglar läroplaner och samtidens normer. Det intressanta är att dessa framställningar också kan reflektera bredare samhällsliga föreställningar och

¹⁰ Läroboken *Nedslag i historien – att värdera och analysera källor* har inkluderats i studiens analys. Även om den skiljer sig i syfte och struktur – då fokus ligger på att värdera och analysera källor snarare än på historiska framställningar – verkar den inom samma utbildningspolitiska kontext, samma läroplan och därmed inom samma diskursiva ramverk som övriga läroböcker.

¹¹ Benämns ”Gy25” i denna uppsats för att lättare skilja på de olika läroböckerna i text. På bokens omslag står ”Gy25” för att signalera att läroboken är reviderad utefter den nya läroplanen.

maktförhållanden,¹² vilket gör det möjligt att analysera hur representationen av samer i undervisningsmaterial speglar historiska och samtida sociala strukturer. Historikern David Ludvigsson skriver dock att forskaren behöver vara insatt i läromedlets tillkomsthistoria för att tolka i vilken utsträckning det samspelar med en viss läroplan.¹³

Fokus ligger på texten som diskurs och inte på dess praktiska användning. Analysen syftar till att undersöka hur samer framställs, vilka perspektiv som prioriteras och vilka som marginaliseras, samt hur dessa framställningar speglar bredare historiska, sociala och politiska maktförhållanden. Även läroböcker som aldrig har använts i undervisning kan därför ge värdefulla insikter om rådande normer, idéer och identitetskonstruktioner vid tiden för deras tillkomst. Slutligen bör det uppmärksammas att forskarens egen position också påverkar tolkningen. Som kvalitativ analys är studien tolkande till sin natur, och medvetenhet om egen förförståelse och samtida perspektiv är avgörande för att undvika anakroniska tolkningar.

Källmaterialet i studien består av historieläroböcker som finns tillgängliga i Lunds samlingar. Studien omfattar historieläroböcker utgivna mellan 1970 och 2025. Tidsavgränsningen motiveras av att tidigare historisk forskning, särskilt Granqvist-Nutti, analyserat läroböcker fram till 1971. Genom att börja där kan studien bygga vidare på tidigare kunskap och undersöka hur framställningen av samer har utvecklats under de senaste fem decennierna. Studien är vidare avgränsad till läroböcker ämnade för gymnasieskolans historieundervisning. Gymnasiets läroböcker är särskilt intressanta eftersom de under perioden 1970–2025 speglar hur historieämnet förändrats i takt med nya läroplaner och skiftande samhällsideal. Därtill fokuserar majoriteten av tidigare studier på grundskolans läromedel, särskilt låg- och mellanstadiet, vilket innebär att gymnasiets läroböcker hittills fått begränsat utrymme i forskningen.

1.5 Teori

Det teoretiska ramverket för studien utgår från begreppen politisk kultur och diskurs. Politisk kultur avser de kollektiva värderingar och normer som präglar ett samhälle och som formar vilka politiska beslut och institutionella praktiker som uppfattas som legitima. I denna studie

¹² D. Ludvigsson, "Begrepp för att analysera historiedidaktiska material" I: M. Dackling & S. Nauman (red.) *Teori i historisk praktik*, (Studentlitteratur: Lund, 2002), s. 63.

¹³ Ludvigsson, 2002, s. 63f.

används politisk kultur i den betydelse som Denk beskriver som samhällsnivå, vilket innebär att fokus ligger på de kollektiva värderingar och normer som präglar ett samhälle och dess institutioner, snarare än på individers attityder.¹⁴ Eftersom läroplaner och utbildningspolitiska reformer utvecklas inom denna kulturella ram blir även läroböcker uttryck för de samhällsideal som råder vid en viss tidpunkt. Begreppet används här för att förstå hur långsiktiga förändringar i synen på minoriteter, nationell identitet och urfolks rättigheter påverkar vilka framställningar av samer som anses möjliga eller önskvärda i skolan.

Diskursbegreppet används för att analysera hur dessa värderingar kommer till uttryck språkligt och narrativt i läroböckerna. Enligt Fairclough och Wodak förstås diskurser som sociala praktiker: de formas av sina samhälleliga sammanhang men bidrar samtidigt till att reproducera dem.¹⁵ Diskurser är därmed socialt betingade, i den meningen att de påverkas av de normer, maktstrukturer och institutionella ramar som präglar ett samhälle, men också socialt konstituerande genom att de skapar och upprätthåller sätt att förstå världen, sociala identiteter och relationer mellan grupper.¹⁶ Läroboksdiskursen präglas av särskilda språkliga och pedagogiska konventioner, men är samtidigt kommersiella och institutionellt styrda produkter. De betraktas därför inte som neutrala kunskapsförmedlare utan som diskurser som både speglar och formar föreställningar om samer genom sina språkliga val, kategoriseringar och tystnader.

Genom att kombinera politisk kultur med diskursteori skapas en analytisk modell där den politiska kulturen utgör den strukturella ram inom vilken diskurser uppstår, medan diskursanalysen synliggör hur dessa samhälleliga värderingar materialiseras i text. Modellen gör det möjligt att förstå varför framställningen av samer varierar över tid och hur dessa variationer hänger samman med bredare skiften i svensk samhällsutveckling och synen på mångfald och urfolksrättigheter.

1.6 Metod

Eftersom studien teoretiskt utgår från diskurser som sociala praktiker används också en diskursanalytisk metod för att undersöka hur dessa praktiker kommer till uttryck i

¹⁴ T. Denk, *Politisk kultur*, (Liber, 2009), s. 45.

¹⁵ M. Fairclough & R. Wodak (1997), citerat i R. Wodak & M. Meyer. (Red.), *Methods of critical discourse studies*, (SAGE, 2016), s. 6.

¹⁶ R. Wodak & M. Meyer, "Critical discourse studies: history, agenda, theory and methodology" I: R. Wodak & M. Meyer. (Red.), *Methods of critical discourse studies*, (SAGE, 2016), s. 5f.

läroböckerna. Detta innebär att diskursbegreppet fungerar både som teoretisk utgångspunkt och som analytiskt verktyg. Historikern Nilsson Hammar påpekar att diskursanalys snarare kan förstås som ett teoretiskt perspektiv än en renodlad metod.¹⁷ Samtidigt beskriver hon ett antal generella metodiska riktlinjer som återkommer inom diskursanalytiska ansatser. Den gemensamma nämnaren är diskursbegreppet i sig – fokus ligger alltid på att identifiera de språkliga mönster, kategoriseringar och strukturer som formar hur världen förstås.

Studien baseras på en kritisk diskursanalys inspirerad av den diskurs-historiska ansatsen (DHA), utvecklad av Ruth Wodak. Metoden är kvalitativ men kombineras med kvantitativa inslag för att kartlägga hur ofta och på vilka platser samer förekommer i läroböckerna. Inom den diskurshistoriska ansatsen (DHA) betonas betydelsen av kontext och historisk förankring.¹⁸ Analysen syftar inte enbart till att identifiera språkliga mönster, utan även till att förstå hur dessa relaterar till tidigare diskurser, ideologier och samhällsliga förändringar. Detta ligger väl i linje med uppsatsens teoretiska ramverk, där läroböcker betraktas som diskursiva produkter som både återspeglar och reproducerar värderingar och normer inom den svenska politiska kulturen vid en given tidpunkt. Genom att kombinera DHA:s metodologiska verktyg med ett teoretiskt ramverk om politisk kultur skapas förutsättningar att inte bara identifiera hur framställningen av samer förändrats, utan också förklara dessa förändringar i relation till samhällsideal och normer om svenskhet, mångfald och urfolksrättigheter.

Eftersom läroböcker sällan uttrycker explicita argument eller värderingar används ett urval av DHA:s analytiska verktyg.¹⁹ Analysen fokuserar på:

- (1) nominering – hur samer benämns och kategoriseras,
- (2) predikation – vilka egenskaper eller perspektiv tillskrivs samer,
- (3) perspektivering – vilka röster och perspektiv lyfts fram respektive saknas, samt
- (4) tystnader och utelämnanden, det vill säga aspekter av samisk historia och samtid som ges begränsat utrymme eller inte nämns alls.

Arbetet inleds med en systematisk genomgång av varje läroboks sakregister och innehållsförteckning för att identifiera relevanta avsnitt. Ord såsom ”samer”, ”lappar”, ”nomader” och ”minoritet” granskas i sakregistret för att direkt komma åt de relevanta sidor

¹⁷ A.Nilsson Hammar, ”Diskursanalys”. I: Gustavsson, Martin & Svanström, Yvonne (red.), *Metod: guide för historiska studier*, (Lund: Studentlitteratur, 2022), s. 162.

¹⁸ M. Reisigl & R. Wodak, “The discourse-historical approach (DHA)” I: Wodak, Ruth & Meyer, Michael, (red.), *Methods of critical discourse studies*, (SAGE, 2016), s. 26.

¹⁹ Reisigl & Wodak, 2016, s. 33.

av läroboken som innehåller samer. Även innehållsförteckningen har lästs för att identifiera avsnitt där samerna potentiellt kan nämnas. Efter identifieringen av relevanta avsnitt har dessa lästs i sin helhet och analyserats med stöd av de DHA-inspirerade verktygen. Sedan har innehållet kategoriserats efter återkommande teman och analyserats. När återkommande sätt att benämna, beskriva eller kontextualisera samer framträdde i materialet grupperades dessa till analytiska teman. Temana speglar alltså inte ämnesområden i sig, utan återkommande diskursiva mönster i hur samer framställs i läroböckerna.

2. Bakgrund

2.1 Samerna och staten 1500–1970

Historiska kontakter mellan samer och svenskar finns belagda sedan medeltiden, då handel och resursutbyte var centrala inslag. Under 1500–1600-talen stärkte staten sitt grepp över Sápmi genom beskattning, införandet av lappskatteländ och ett omfattande tvångskristnande.²⁰ Från 1700-talet och framåt omvandlades markpolitiken när lappskatteländerna successivt drogs in till kronan och nybyggespolitiken trängde tillbaka samernas traditionella näringar.²¹

Under senare delen av 1800-talet utvecklades en mer systematisk samepolitik. Renbeteslagen 1886 begränsade markrättigheterna till en nyttjanderätt knuten till renskötsel och bidrog till en administrativ uppdelning av samerna.²² Samtidigt växte föreställningen fram att renskötsel var samernas ”naturliga” livsform, vilket kom att ligga till grund för den senare ”lapp ska vara lapp”-politiken.²³ En strikt uppdelning mellan renskötande och icke-renskötande samer skapade interna hierarkier som även drabbade kvinnor genom regler som kunde frånta dem renskötselrätt.²⁴ Nomadskolan, införd 1913, blev ett centralt instrument i denna politik genom att erbjuda en begränsad utbildning avsedd att hålla barnen kvar i renskötseln.²⁵ Kritiken ökade från 1930-talet och reformer följde, men först på 1960-talet öppnades skolformen för alla samer.²⁶

Efter andra världskriget började de tidigare rasbiologiska och assimilerande perspektiven förlora legitimitet. Reformarbete under 1950–1960-talen ledde till ökade rättigheter, även om grundläggande strukturer – såsom uppdelningen mellan renskötande och icke-renskötande samer – levde kvar och fortsatte prägla samiska livsvillkor.²⁷ Samiska

²⁰ K. Granqvist, *Samerna, staten och rätten i Torne lappmark under 1600-talet: Makt, diskurs och representation*, (Umeå, 2004), s. 202f; D. Lindmark, ”Svenska undervisningsinsatser och samiska reaktioner på 1600 och 1700-talen” I: D. Lindmark & M. Sundström (red.). *De historiska relationerna mellan Svenska kyrkan och samerna: En vetenskaplig antologi*, Band 2, (Skellefteå: Artos, 2016), s. 351 & 364.

²¹ L. Lundmark, ”Lappen är ombytlig, ostadig och obekväm”: *Svenska statens samepolitik i rasismens tidevarv*, (Bjurholm: Norrlands universitetsförlag, 2002), s. 44ff; Å. Össbo, ”Från lappmarksplakat till anläggsamhällen: Svensk bosättarkolonialism gentemot Sápmi”, *Historisk tidskrift*, 140:3 (2020), s. 438 & 434.

²² Össbo, 2020, s. 434.

²³ Lundmark, 2002, s. 63f.

²⁴ M. Ericsson, *Historisk forskning om rasism och främlingsfientlighet i Sverige: en analyserande kunskapsöversikt*, (Forum för levande historia, 2024), s. 70.

²⁵ Forum för levande historia, ”Nomadskolan och rasbiologin”, (u.å.)

<https://www.levandehistoria.se/fakta/nationella-minoriteter-statens-paverkan/samer-i-sverige#nomadskolan-och-rasbiologin> [Hämtad 2025-11-11].

²⁶ Ericsson, 2024, s. 77.

²⁷ Ericsson, 2024, s. 79f.

organisationer fick samtidigt en framträdande roll i att omdefiniera samisk tillhörighet och driva på för politisk förändring.²⁸ Sammanfattningsvis präglades perioden av en successiv övergång från autonomi till statlig reglering, kategorisering och assimilation, vars effekter fortsatte påverka samiska rättigheter och samhällsposition långt in på 1900-talet.

2.2 Förändrad ställning 1970–2025

Från 1970-talet och framåt har samernas ställning i Sverige genomgått en successiv förändring, präglad av ett växande erkännande av deras rättigheter som urfolk. Utvecklingen speglar både politiska reformer och kulturella skiften där samernas historiska och språkliga rättigheter fått ökad betydelse, samtidigt som skolan tilldelats en allt viktigare roll i att synliggöra dessa perspektiv.

Ett tidigt steg var Renskötsellagen 1971,²⁹ som slog fast renskötselrätten som en kollektiv rättighet för samerna men samtidigt begränsade den till medlemmar i samebyar. Lagen illustrerar den dubbla logiken i samepolitiken under perioden: ett formellt erkännande inom ramen för fortsatt statlig kontroll. En symboliskt viktig vändpunkt kom 1977 då riksdagen erkände samerna som Sveriges urfolk.³⁰ I det så kallade Skattefjällsmålet 1981 fastslog Högsta domstolen att staten var ägare till de omtvistade markerna i Lappland,³¹ men erkände samernas sedvanerätt till renskötsel. Detta tydliggjorde både begränsningen och erkännandet av samiska rättigheter.

Under 1980- och 1990-talen stärktes den samiska identiteten och den offentliga synligheten genom bland annat antagandet av samisk flagga och nationaldag.³² 1993 inrättades Sametinget som folkvalt organ och statlig myndighet,³³ vilket markerade en förskjutning mot ökat självbestämmande. År 1999 erkändes samerna som en nationell minoritet. Detta följdes av Minoritetsspråklagen³⁴ och sedermera Lagen om nationella

²⁸ Forum för levande historia, ”Samisk organisering, urfolk och Sametinget”, (u.å.) <https://www.levandehistoria.se/fakta/nationella-minoriteter-statens-paverkan/samer-i-sverige#nomadskolan-och-rasbiologin> [Hämtad 2025-11-11].

²⁹ SFS 1971:437, *Renskötsellag*.

³⁰ Prop. 1976/77:80, *om riktlinjer för samepolitiken. Riksdagens beslut 1977*.

³¹ NJA 1981 s. 1 (Skattefjällsmålet).

³² M. Enoksson, ”Sameflagga och nationalsång”, Sametinget, (2025) <https://sametinget.se/nationaldag> [Hämtad 2025-11-11]; M. Enoksson, ”Varför den 6 februari”, Sametinget, (2025) <https://sametinget.se/nationaldag> [Hämtad 2025-11-11].

³³ Prop. 1992/93:32. Om inrättande av Sametinget. SFS 1992:1433.

³⁴ Prop. 1998/99:143. *Nationella minoriteter och minoritetsspråk*.

minoriteter och minoritetsspråk, som trädde i kraft 2010.³⁵ Lagen slog fast statens ansvar att skydda och främja minoritetsspråk samt stärka samernas kulturella och språkliga rättigheter. Samma år etablerades Samiskt språkcentrum som en del av Sametingets språkrevitaliserande arbete.³⁶

Ett betydande konstitutionellt steg togs 2011 då samerna erkändes som ett folk i regeringsformen.³⁷ Samma år stärktes minoritets- och urfolksperspektiven i gymnasieskolans läroplan, där kunskap om de nationella minoriteterna blev ett uttryckligt mål.³⁸ Detta kan ses som ett led i en bredare utveckling där skolan tilldelas en central roll i att synliggöra samiska perspektiv och bidra till en mer inkluderande historieskrivning. Under 2010-talet utvidgades även de språkpolitiska rättigheterna genom reformer i skollagen och i lagen om nationella minoriteter, bland annat rätten att läsa minoritetsspråk utan förkunskaper.³⁹

År 2021 inrättades Sanningskommissionen för det samiska folket, med uppdrag att kartlägga statens historiska politik och dess konsekvenser.⁴⁰ Detta markerar en ny fas där fokus flyttats från rättighetslagstiftning till historisk rättvisa och försoning. Utvecklingen fortsätter därmed in på 2020-talet genom lagändringar som 2024 års skollagsreform om modersmålsundervisning i minoritetsspråk⁴¹ och den reviderade gymnasieläroplanen 2025, där samerna lyfts fram tydligare i historieämnets centrala innehåll.⁴²

Sammantaget visar perioden 1970–2025 en tydlig utveckling från marginalisering till erkännande. Samernas politiska, kulturella och språkliga rättigheter har förstärkts, även om utmaningar kvarstår kring markrättigheter, språkrevitalisering och genomförandet av urfolksrättigheter i praktiken. Eftersom skolan tilldelats en allt större roll i denna process blir det särskilt relevant att analysera hur samerna framställs i läroböcker och hur dessa framställningar speglar förändringarna i den svenska politiska kulturen.

³⁵ SFS 2009:724. *Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk*.

³⁶ S. Omma Simma., "Samiskt språkcentrum", Sametinget, (2025), <https://sametinget.se/sprakcentrum> [Hämtad 2025-11-11].

³⁷ Prop. 2009/10:80. *En reformerad grundlag*.

³⁸ Skolverket, "Ämnesplan historia", *Läroplan för gymnasieskolan*, (2011).

³⁹ SFS 2010:800. *Skollag. Ändring 2015 om modersmålsundervisning*.

⁴⁰ Institutet för språk och folkminnen, *25 år av minoritetspolitik*, (2025), <https://www.isof.se/nationella-minoritetssprak/25-ar-av-minoritetspolitik/25-ar-av-minoritetspolitik> [Hämtad 2026-11-11].

⁴¹ Prop. 2022/23:132. *Utökade rättigheter till modersmålsundervisning i gymnasieskolan*.

⁴² Skolverket, "Ämnesplan historia", *Läroplan för gymnasieskolan*, (2025).

3. Undersökning

Frågeställningens underfrågor möjliggör undersökningens struktur. Därmed kommer första delen att behandla en översikt av samernas synlighet i läroböckerna dvs. de kvantitativa observationerna. Sedan följer en tematisering av hur samer framställs genom återkommande teman i källmaterialet. Tidförändringen integreras och behandlas både i det kvantitativa och kvalitativa avsnittet.

3.1 En kvantitativ översikt – förekomst av samer

Flera av läroböckerna har inget innehåll som behandlar samerna, medan andra läroböcker både har korta omnämmanden och hela sidor. Nedan presenteras en tabell som ger en överskådlig bild av samernas representation i de undersökta läroböckerna.

Tabell 2. Förekomsten av samer i de analyserade läroböckerna.

Publiceringsår	Lärobokstitel	Totalt sidantal	Antal sidor med samer
1970	Historia för gymnasiet åk 3, del 1	125	0
1970	Historia för gymnasiet åk 3, del 2	233	0
1971	Folkens historia	404	0
1976	Fyra epoker	304	0
1972	Två sekler	336	0
1977	Historia i centrum och periferi	336	0
1978	Historia för 2-årig gymnasieskola del 1	240	0
1979	Historia för 2-årig gymnasieskolan del 2	367	0
1981	Historiens huvudlinjer 1	284	0
1983	Grepp om historien	454	0
1983	Alla tiders historia	447	0
1984	Vägar till nuet: historia för gymnasieskolan	156	0
1984	Historiens huvudlinjer 3	366	0
1985	Alla tiders historia	454	0
1990	Vägar till nuet: från forntiden till våra dagar	482	0
1992	Alla tiders historia	472	<1 kort avsnitt
1995	I historiens spegel: Långa linjer och tvärsnitt	470	0

1996	Alla tiders historia	375	0
1996	Alla tiders historia	384	0
1996	I historiens spegel: långa linjer	367	0
1999	Nya alla tiders historia	399	0
1999	Alla tiders historia	472	<1 kort avsnitt
1999	Epos för gymnasieskolans kurs A och B	595	<1 kort avsnitt
2001	Perspektiv på historien A	472	1
2004	Perspektiv på historien B	176	<1 omnämmande
2004	Epos för gymnasieskolan kurs B och C	224	<1 omnämmande
2007	Sekvens	444	0
2007	Perspektiv på historien A bas	364	1
2008	Alla tiders historia Bas	238	2
2008	Epos för gymnasieskolans kurs A	392	<1 kort avsnitt
2009	Samband historia plus	543	1
2009	Epos för gymnasieskolans kurs A och B	600	<1 kort avsnitt
2009	Epos tema	308	1,5
2010	Epok: historia 2 & 3	296	2
2010	Nedslag i historien	254	0
2010	Perspektiv på historien 50p	312	1
2011	Perspektiv på historien 1b	414	1
2011	Epos historia 1a1	255	<1 omnämmande
2011	Historia 1a1 för gymnasiet	240	0
2012	Alla tiders historia 2–3	391	0
2012	Perspektiv på historien Plus	552	1
2012	Epos 1b	406	0
2013	Samband historia tema	476	<1 kort avsnitt
2014	Epos historia 2 och 3	390	3,5
2014	Mittpunkt historia 1	168	0
2014	Perspektiv på historien: kulturhistoria	296	0
2016	Bilden av historien 1b	627	2
2017	Samband historia	661	1,5
2020	Alla tiders historia 1b	452	0

2025	Perspektiv på historien 1b Gy25	480	4,5
2025	Möt historien 1b	352	3
2025	Nationalencyklopedins historia för gymnasiet	608	10
Totalt	52	18 631	34

Figur 2: Tabellen visar antalet sidor som behandlar samer i respektive lärobok. I de fall där framställningen består av flera kortare avsnitt har dessa slagits samman till ett ungefärligt sidantal. Består framställningen av ett enskilda stycke som inte uppnår en sida text anges "<1 kort avsnitt", medan kortare omnämmanden (t.ex. en enskilda mening) anges "<1 omnämmande". Totalen visar endast hela antal sidor med samer, därmed är inte enskilda stycken och meningar medräknade.

Den kvantitativa översikten av studiens 52 läroböcker visar en tydlig utveckling från nästan total osynlighet till en gradvis ökad synlighet av samer i svenska historieläroböcker. Av det totala materialet på 18 631 sidor berörs samer endast på 34 sidor, motsvarande cirka 0,19 procent. Mer än hälften av böckerna saknar helt omnämmanden av samer, och fram till 1990-talet utelämnas de fullständigt. Det är totalt 24 böcker som överhuvudtaget nämner samerna, och först 2001 som samerna får ta plats på en hel sida i en lärobok. Detta speglar en politisk kultur präglad av föreställningar om svensk homogenitet, där samerna inte integrerades i den nationella historieberättelsen.

Från 2000-talet och framåt ökar visserligen förekomsten av omnämmanden, men dessa är ofta kortfattade och marginaliserade i relation till läroböckernas totala omfång. Majoriteten består av mycket korta avsnitt eller enskilda meningar, vilket innebär att samisk närvaro ofta framträder som episodisk snarare än som en del av historiens huvudlinjer. Den ökade synligheten är dessutom ojämnt fördelad och drivs främst av ett mindre antal publikationer från 2010-, 2014- och särskilt 2025-perioden.

Först i de allra nyaste läromedlen (2014–2025) framträder samerna som en mer integrerad del av den svenska historien, i linje med ett skifte mot en mer pluralistisk och inkluderande diskurs om nationen. Den kvantitativa bilden pekar således mot en långvarig marginalisering följt av en fragmentarisk men tydlig ökning i synlighet. För att förstå innebörden av denna utveckling krävs dock kvalitativa analyser av hur samerna benämns, kontextualiseras och värderas i texterna – det vill säga vilka diskurser som möjliggör eller begränsar deras plats i historieläromedlen.

3.2 Tematiska mönster i framställningen av samer

Analysen utgår utefter tre indelade perioder: 1970–2000, 2001–2010 och 2011–2025. Detta för att fånga de större skiften som äger rum i svensk samhällsdebatt, minoritetspolitik och historiedidaktik under perioden, och därmed tydliggöra hur förändrade politiska och kulturella ramar sätter villkoren för läroböckernas berättelser. Periodiseringen utgår dels från läroplansreformer (Lgy70, Lpf94 och Gy11), dels från centrala händelser i svensk minoritetspolitik, såsom erkännandet av samerna som nationell minoritet 1999 och den ökade uppmärksamheten kring urfolksrättigheter under 2000-talet. Analysen har också delvis tematiserats för att synliggöra återkommande mönster i hur samer framställs. På så sätt fungerar tematiseringen som ett analytiskt steg inom den diskurshistoriska ansatsen, där fokus ligger på språkets funktion i att reproducera eller utmana rådande samhälleliga värderingar och politiska kulturer. Genom att föra samman tematisering och periodisering blir det möjligt att inte bara beskriva hur framställningen förändras, utan också analysera varför förändringen sker. På så sätt integrerar analysen både tematiska mönster och diakroniska förändringar, vilket gör det möjligt att belysa diskursiva kontinuiteter, brytpunkter och förskjutningar i synen på samer under perioden 1970–2025.

Tabell 3. Teman som förekommer i diskursen om samer för hela perioden 1970–2025.

De olika teman	Antal läroböcker de olika teman förekommer i
Renskötande samer?	16
Nybyggare	14
Tvångskristnade	11
Nationella minoriteter och urfolk	11
Rasbiologi	8
Tvister och konflikter	8
Nomadskolan	8
Samernas kultur och historia	7
”Lapp-ska-vara-lapp”-politiken	7
Gruvor, vatten och järnvägar	7
Exotiska samer?	4
Övrigt	3
Totalt	12 teman och 104 förekomster

Figur 3: Tabellen visar vilka teman som behandlas i de granskade läroböckerna samt hur många av böckerna där respektive tema förekommer. Resultatet ger en överblick över vilka aspekter av samernas historia och kultur som lyfts fram. Totalt identifierades 12 teman och 104 tematiska förekomster, eftersom varje lärobok kan innehålla flera teman. Detta har

däremot ingen relevans i undersökningen, utan visar endast att det finns totalt 104 förekomster av teman.

3.2.1 Perioden 1970–2000

Under denna första period präglas framställningen i hög grad av frånvaro. I majoriteten av läromedlen saknas samerna helt, och i de få fall där de förekommer handlar det om mycket korta, ofta lösryckta omnämmanden. Tematiseringen i denna del fokuserar därför på osynlighetens diskurs och hur den kan förstås i ljuset av den tidens politiska kultur, som betonade nationell enhet och där urfolksfrågor till stor del saknade institutionellt stöd.

Av de 23 böcker som utgör periodens källmaterial nämner endast tre läroböcker samerna. Då det är så få läroböcker som har ett innehåll av samerna presenteras ingen tabell med teman för den här perioden, utan de redogörs i brödtexten. I samtliga fall rör det sig om mycket korta avsnitt, omfattande som mest åtta rader. Två av läroböckerna är fjärde och femte upplagan av *Alla tiders historia*, utgivna 1992 respektive 1999. Dessa läroböcker innehåller exakt samma korta avsnitt om samerna med en rubrik som lyder ”Lappmarken och samerna”.⁴³ Framställningen fokuserar på hur nybyggarnas expansion innebar att samernas renbetesområden togs i anspråk, vilket ledde till att en odlingsgräns drogs genom Lappland. Det konstateras att denna gräns ofta inte respekterades, men utvecklingen framställs samtidigt som en gradvis anpassning där samerna ”alltmer påverkades av det moderna samhället” och i början av 1900-talet blivit bofasta eller kombinerade renskötsel med jordbruk.⁴⁴ Samiska erfarenheter, rättigheter eller motstånd saknas däremot helt. Den historiska utvecklingen beskrivs nästan som en naturlig och oundviklig moderniseringsprocess där samerna gradvis ”påverkades av det moderna samhället” och blev bofasta – en formulering som reproducerar en assimilationstanke snarare än att synliggöra konsekvenserna av kolonial politik. Det förlegade begreppet ”lappmarken” används inte idag för att beskriva samernas historiska bosättningar, vilket visar på en äldre diskurs. Utifrån detta identifieras *Nybyggare och tvångsförflyttning* och *Rensköttande samer?* som två teman i de båda läroböckerna.

I den tredje läroboken *Epos för gymnasieskolans kurs A och B* har kategoriseringen i teman varit svårt då det rör sig om ytterst små avsnitt. Dock skrivs det kort om både

⁴³ B. Bergström, m.fl., *Alla tiders historia*, (Stockholm: Liber, 1992), s. 350; B. Bergström, m.fl., *Alla tiders historia*, (Stockholm: Liber, 1999), s. 350.

⁴⁴ Ibid.

nybyggare och samers sysselsättning. Därför har läroboken hamnat i kategorin *Nybyggare och tvångsförflyttning* och *Renskötande samer?*, men även delvis i kategorin *Övrigt*. Samerna nämns först i ett stycke där det skrivs om språket i det medeltida Norden. Samerna beskrivs vara dem som främst bodde i norra Finland och Skandinavien, men som inte är släkt med finnarna.⁴⁵ Det korta omnämmandet "[...] samer, som inte är släkt med finnarna" uttrycker en etnisk distinktionslogik där samer beskrivs genom vad det inte är – de är inte finländare. Här sker en distinktion som kan tolkas beskriva samerna som ett eget folk utanför en nationell kontext. Utöver jämförelsen mellan samer och finländare beskrivs det även att samer sysselsätter sig som jägare, fiskare och samlare då renskötseln ännu inte var utbredd.

I övrigt-kategorin hamnar ett kort omnämmande av samer i en bildtext. Avsnittet berör det trettioåriga kriget som beskrivs som ett propagandakrig i bildtexten, och på bilden är det tre gubbar uppritade med tillhörande namn. Bildtexten lyder "Trettioåriga kriget var ett propagandakrig. Här är en katolsk bild av knektarna i den svenska armén (lappar, livländare och skottar)".⁴⁶ Parentesen i bildtexten syftar här till att översätta de namn som står på bilden och inte att kategorisera eller benämna samer som "lappar". Det är dock problematiskt att ordet inte förklaras närmare i läroboken, särskilt eftersom det både idag och på 90-talet uppfattas som ett skällsord. Liknande kritik ger Johnsson Harrie då hon finner att svåra begrepp sällan förklaras när de används i läroböckerna.⁴⁷ Att omnämmandet av samer uppträder på detta sätt—i en bildtext snarare än i själva brödtexten—bidrar dock till deras marginaliserade position i lärobokens narrativ. Samerna framträder här endast som en symbolisk figur i en propagandabild, utan någon som helst historisk contextualisering eller förklaring av deras faktiska närvaro i svenska militära sammanhang. Det korta och oproblematiserade bruket av ett historiskt laddat begrepp förstärker intrycket av att samerna inte integreras i någon analytisk diskussion, utan hanteras som i periferin snarare än som historisk aktör. Att inte förklara vad ordet betyder eller problematisera dess betydelse blir problematiskt i en lärobok, särskilt sett till att Mattlar påpekar att läroböcker formar elevens förståelse av världen och därmed riskerar att styra hur eleverna tolkar och värderar begreppet.⁴⁸

⁴⁵ R. Sandberg, (red.), *Epos: historia: för gymnasieskolans kurs A och B*, (Almqvist & Wiksell, 1999), s. 110.

⁴⁶ *Ibid.*, s. 158.

⁴⁷ Johnsson Harrie, 2016, s. 68.

⁴⁸ Mattlar, 2008, s. 17.

Mot denna bakgrund blir det tydligt att samerna inte integreras i berättelsen om Sveriges historia, utan placeras utanför de centrala historiska skeendena. Den osynlighet som syns kan förstås som en del av en bredare politisk och kulturell kontext, där samerna under lång tid varken erkändes som urfolk eller som en del av det nationella historiska narrativet. Den politiska kulturen under perioden präglades av föreställningar om Sverige som ett homogent nationalstatligt projekt, där den gemensamma historien definierades genom majoritetsbefolkningens erfarenheter. I avsaknad av ett tydligt statligt erkännande av samernas rättigheter – något som först börjar förändras under slutet av 1990-talet – saknades också drivkrafter för att integrera samiska perspektiv i utbildningssystemet. Läroplanen från 1970 nämner inte samerna överhuvudtaget,⁴⁹ och urfolksfrågor fanns inte som pedagogiskt mål eller som del av skolans samhällsuppdrag. Denna institutionella tystnad speglades direkt i läroböckerna, där författare och förlag i praktiken saknade riktlinjer och ofta även kunskap för att inkludera samisk historia och kultur.

Diskursen i läroböckerna under denna period formas därför i hög grad av vad som inte sägs. Frånvaron skapar en implicit föreställning om att samerna inte utgör en relevant del av Sveriges historiska utveckling. När samerna faktiskt nämns sker det vanligtvis i periferin, exempelvis genom korta beskrivningar i samband med ”Lappmarken”⁵⁰ eller av samers sysselsättning.⁵¹ Dessa fragmentariska inslag bidrar snarare till att marginalisera än att synliggöra, och förstärker en bild av samerna som ett annorlunda folk utan koppling till nationens moderna historia.

Denna osynlighetsdiskurs kan också kopplas till dåtidens statliga politik. Före erkännandet av samerna som urfolk (1977)⁵² och som nationell minoritet (1999)⁵³ definierades samerna i juridisk mening främst genom renskötseln, vilket hänger kvar sedan rasbiologins tid. Detta innebar att samiska rättigheter reducerades till näringsrättigheter, medan samernas politiska och historiska ställning förblev otydlig. Eftersom staten själv inte formulerade en tydlig berättelse om samerna som folk, saknades även en berättelse att förmedla i skolan. Läroböckernas tystnad blir därmed ett uttryck för den samtida politiska ordningen, där samiska perspektiv inte hade någon självklar plats. Samtidigt är samtliga läroböcker med samiskt innehåll utgivna efter 1977 och två av böckerna utgivna samma år

⁴⁹ Sverige, Skolöverstyrelsen, *Läroplan för gymnasieskolan.1, Allmän del*, (Liber, 1971).

⁵⁰ Bergström, 1992, s. 350; Bergström, 1999, s. 350.

⁵¹ Sandberg, 1999, s. 110.

⁵² Prop. 1976/77:80.

⁵³ Prop. 1998/99:143; SFS 2009:724.

som samerna erkändes som nationell minoritet. Alltså kan en förväntning på läroböckerna ändå vara att belysa samerna förändrade ställning och låta dem ta mer plats som en del av den nationella historien. Här blir det tydligt hur trögörliga diskurserna i läromedelsproduktionen är, vilket kan förstås genom politisk kultur och begreppet *kulturell fördröjning*. Denk förklarar att begreppet beskriver hur sociala och institutionella förändringar ofta sker långsammare än politiska beslut och lagstiftning, vilket innebär att även när nya normer och regler införs, tar det tid innan dessa får genomslag i praktiken.⁵⁴ Alltså instiftas lagar och läroplaner, men läromedlen fortsätter att reproducera äldre föreställningar och prioriteringar innan de nya normerna får genomslag. Det dröjer därför innan samernas förändrade juridiska och politiska ställning överhuvudtaget syns i historieläroböckerna, vilket visar hur seglivade och långvariga dessa diskurser kan vara.

Sammantaget visar perioden 1970–2000 att läroböckerna reproducerar en nationell historiekultur där samerna marginaliseras genom utebliven representation. Osynligheten är inte neutral, utan en form av diskursiv praktik som bidrar till att upprätthålla en homogen nationsförståelse och en historisk norm där vissa erfarenheter räknas som centrala och andra osynliggörs. Förändringen mot mer inkluderande framställningar sker först när samiska rättigheter börjar erkännas på statlig nivå och minoritetspolitiken institutionaliseras – en utveckling som blir allt tydligare från 2000-talet och framåt.

3.2.2 Perioden 2001–2010

I läroböcker från 2000-talet framträder en annan diskurs där samer beskrivs som urfolk med rättigheter och kulturella särdrag, vilket återspeglar skiftningar i den svenska politiska kulturen mot multikulturalism och erkännande av nationella minoriteter. Analysen visar hur läroböckerna inte bara speglar, utan också reproducerar, dessa förändrade samhällsideal.

Flera teman innehåller ett stort antal läroböcker och därmed presenteras ett urval av läroböckerna som kan ses som representativa för temat. En del läroböcker kan ses som utstickande och avvikande från resterande böcker inom samma tema och dessa kommer också presenteras. Följande analys följer samma struktur som i tabellen.

Tabell 4. Teman som förekommer i diskursen om samer för perioden 2001–2010.

⁵⁴ Denk, 2009, s. 160.

De olika teman	Antal läroböcker de olika teman förekommer i för perioden 2001–2010	Totalt antal läroböcker de olika teman förekommer i
Renskötande samer?	6	16
Nybyggare	5	14
Tvångskristnade	7	11
Nationella minoriteter och urfolk	5	11
Rasbiologi	2	8
Twister och konflikter	3	8
Nomadskolan	3	8
Samernas kultur och historia	0	7
”Lapp-ska-vara-lapp”-politiken	2	7
Gruvor, vatten och järnvägar	2	7
Exotiska samer?	1	4
Övrigt	2	3
Totalt	11 teman och 43 förekomster	12 teman och 104 förekomster

Figur 4: Tabellen visar vilka teman som behandlas i de granskade läroböckerna för perioden 2001–2010 samt hur många av böckerna där respektive tema förekommer. Totalt identifierades 11 av de 12 teman som totalt förekommer, och 43 av 104 tematiska förekomster.

Tabellen visar att 11 av de totalt 12 temana återfinns under denna period, vilket motsvarar 43 av de 104 tematiska förekomsterna i hela materialet. Det innebär att perioden uppvisar en betydligt rikare och mer diversifierad tematik än perioden 1970–2000. Totalt innehåller tio av de tretton läroböckerna samiskt innehåll, vilket i sig markerar en ökad synlighet. De mest frekventa temana är *Renskötande samer?* (6 förekomster), *Nybyggare och tvångsförflyttning* (5 förekomster), samt *Tvångskristnade* (7 förekomster). Flera teman som tidigare saknades i läromedlen introduceras under denna period, såsom *Nationella minoriteter och urfolk*, *Nomadskolan* och *”Lapp-ska-vara-lapp-politiken”*. Detta visar att samernas rättsliga ställning, språk och politiska institutioner i högre grad ges utrymme.

3.2.2.1 Renskötande samer?

Detta tema synliggör hur läroböckerna behandlar samernas sysselsättning. I den tidigare forskningen synliggör Granqvist-Nutti hur samerna främst beskrevs som renskötare i äldre läroböcker,⁵⁵ men diskursen förändras lite under 2000-talet. Samtliga sju läroböcker som berör temat beskriver visserligen renskötsel som en central samisk näring, men de betonar

⁵⁵ Granqvist-Nutti, 1993, s. 38.

samtidigt att majoriteten av samerna historiskt – och än idag – inte varit renskötare. I flera av böckerna framhålls i stället en mångsidig försörjning baserad på jakt, fiske och samlande, och i vissa fall en kombinerad av dessa näringar med renskötsel. *Alla tiders historia Bas* skriver bland annat att ”Fiske alltid varit en viktig del i den samiska kulturen”.⁵⁶ *Perspektiv på historien A bas* och *Perspektiv på historien 50p* har båda samma sida text om samerna. I denna text står det att samerna först levde på jakt och fiske men senare börjat ha renar.⁵⁷ Intressant är dock att *Perspektiv på historien A* som tillhör samma läroboksförlag och samma period har en annan text om samerna. Men även här påpekas hur samerna först levde på jakt och fiske men senare övergått till att ha tama renhjordar.⁵⁸

På detta sätt markerar läroböckerna en förskjutning från stereotypa och förenklade framställningar mot en mer varierad och faktabaserad beskrivning av samernas ekonomiska liv. Denna diskursiva förändring följer den bredare utvecklingen i svensk politisk kultur, där fokus under denna period skiftar från en homogenitetspräglad nationell självbild till en mer pluralistisk förståelse av mångfald. När sådana värderingsskiften institutionaliseras i läroplaner får de genomslag i läroböckernas språk och struktur, vilket syns i hur renskötseln inte längre fungerar som överordnad norm för samisk identitet. Temat synliggör alltså hur diskursen gradvis rör sig bort från den statligt producerade renskötselnormen – där samisk identitet definierats utifrån en enda näring – till ett bredare och mer inkluderande perspektiv på samisk kultur och historia.

3.2.2.2 Nybyggare

I ungefär hälften av läroböckerna från perioden 2001–2010 behandlas nybyggarnas expansion i samiska områden. Framställningen beskriver hur nybyggare successivt trängde sig in i samernas traditionella marker, vilket i flera böcker lyfts fram som en central orsak till konflikter om land och resurser. Dessa skildringar betonar ofta att mötet mellan samer och nybyggare präglades av maktobalanser, där samernas renskötsel och livsvillkor påverkades av en tilltagande kolonisering av Sápmi.

I flera läroböcker – bland annat *Perspektiv på historien A bas* och *Perspektiv på historien 50p* – beskrivs denna utveckling genom fokus på förlusten av äganderätten till de så

⁵⁶ H. Almgren & H. Larsson, *Alla tiders historia Bas*, (Gleerups, 2008), s. 210.

⁵⁷ H. Nyström, L. Nyström & Ö. Nyström, *Perspektiv på historien A bas*, (Gleerups, 2007), s. 275; H. Nyström, L. Nyström & Ö. Nyström, *Perspektiv på historien 50p*, (Gleerups, 2010), s. 201.

⁵⁸ H. Nyström & Ö. Nyström, *Perspektiv på historien A*, (Gleerups, 2001), s. 126.

kallade lappskatteländen.⁵⁹ Böckerna lyfter fram hur samerna successivt förlorade flera rättsprocesser i domstol, vilket innebar att nybyggarnas anspråk ofta gavs företräde framför samernas brukarrätt. På så sätt framställs rättssystemet som ett redskap genom vilket staten och nybyggarsamhället stärkte sin kontroll över Sápmi. Samtidigt skriver andra läroböcker om samma händelse fast i ett litet annat ljus. *Epos för gymnasieskolans kurs A* och *Epos för gymnasieskolans kurs A och B* beskriver hur bosättningar ”flyttade sig långsamt norrut”.⁶⁰ Det sägs i samband med att samernas områden sträckt sig betydligt längre söderut än idag. Ordet ”långsamt” skapar ett intryck av en naturlig och oproblematisk process, och varken markförluster, konflikter eller statliga ingrepp nämns. Genom att utelämna de maktrelationer och konflikter som andra läroböcker lyfter fram bidrar dessa framställningar till en avpolitiserad och avdramatiserad berättelse om kolonisationen av Sápmi. Detta visar hur läroboksdiskursen inte är enhetlig, utan varierar beroende på hur läromedel positionerar sig inom den politiska kulturens normer. Vissa böcker reproducerar äldre, avpolitiserade sätt att tala om kolonisationsprocessen, medan andra – särskilt de som mer tydligt präglas av 2000-talets minoritetspolitiska normer – framhäver maktbalanser och konflikter.

3.2.2.3 Tvångskristnande

Det största temat som flest läroböcker skriver om i perioden är den process som kallas tvångskristnande. I majoriteten av böckerna lyfts missionens betydelse fram som ett centralt historiskt skeende där staten, kyrkan och senare även militära aktörer spelade en aktiv roll i att omforma samiskt religiöst liv. Läroböckerna beskriver hur kristnandet ofta genomfördes med starka inslag av tvång och repression, bland annat genom förbud mot samiska religiösa praktiker, förstörandet av trummor och heliga platser.

I *Samband historia plus* står det en mening om hur samernas religiösa bruk ”undertrycktes”.⁶¹ Alla tiders historia bas beskriver hur samernas gamla religion förbjöds när kristendomen spreds.⁶² *Epos tema* lyfter tvångskristnade mer indirekt i samband med kristendomskap i särskilda skolor.⁶³ Även *Perspektiv på historien A bas* och *Perspektiv på*

⁵⁹ Nyström, Nyström & Nyström, 2007, s. 275; Nyström, Nyström & Nyström, 2010, s. 201.

⁶⁰ R. Sandberg, (Red.), *Epos för gymnasieskolans kurs A*, (Almqvist & Wiksell, 2008), s. 54; R. Sandberg, (red.), *Epos för gymnasieskolans kurs A och B*, (Almqvist & Wiksell, 2009), s. 110.

⁶¹ N. Ericsson & M. Hansson, *Samband historia plus*, (Bonniers, 2009), s. 281.

⁶² Almgren & Larsson, 2008, s. 209.

⁶³ R. Sandberg, J. Björkman, & K. Molin, *Epos Tema*, (Liber, 2009), s. 141.

historien 50p skriver att samerna tvingades överge sin religion.⁶⁴ *Perspektiv på historien A* beskriver i stället kristnandet mer utförligt. Tvångskristnande beskrivs som en ”viktig del i underkuvandet av samerna” och det beskrivs hur samerna fick ”spöstraff eller tvingades bestiga bålet” ifall dem vägrade ge över sina trummor när de skulle inställa sig vid tinget.⁶⁵ Sedan skrivs det om hur kungens män förstörde samernas offerplatser och gudabilder. Boken beskriver också vad samernas naturgudar kallas och vad trummorna används till. Här beskrivs alltså samernas religion, till skillnad från resterande läroböcker som inte beskriver själva religionen alls.

Att *Perspektiv på historien A* innehåller den mest utförliga och nyanserade beskrivningen av tvångskristnandet är särskilt anmärkningsvärt, då det är den tidigast utgivna läroboken i materialet (utgiven 2001). Under perioden ingår dessutom tre senare utgivna böcker från samma läroboksförlag, men ingen av dem behandlar processen lika ingående. Tvärtom tenderar de senare upplagorna att ge mer kortfattade eller övergripande skildringar, trots att forskningsläget om koloniala maktstrukturer och urfolks rättigheter vid denna tid utvecklades i riktning mot ökad problematisering och erkännande. Lgy11 hade däremot inte kommit ut under denna period, vilket innebär att Lpf94 fortfarande gäller. Lpf94 betonar endast att skolan har ett ansvar att förmedla det samiska kulturarvet.⁶⁶

Denna utveckling väcker frågor om hur läromedelsproduktion och läroplansstyrning påverkar framställningens omfattning och innehåll. Ett möjligt tolkningsspår är att *Perspektiv på historien A* utgör ett tidigt exempel på en mer kritisk historisk ansats, medan de senare upplagorna i högre grad anpassar sig till kursplanernas betoning på översiktlighet. Samtidigt kan den minskade utförligheten också förstås som ett uttryck för att tvångskristnandet, trots sin centrala betydelse i kolonisationsprocessen av Sápmi, inte ges samma tyngd i de mer standardiserade läromedlen som utges senare i perioden.

Att det kommer sig att tvångskristnade är det största temat i denna period, och dessutom förekommer mest i denna period än i jämförelse med de andra två perioderna, är intressant. Andra teman som synliggör förtyck av samerna, såsom *Nomadskolan*, *Rasbiologi*, och ”*Lapp-ska-vara-lapp*”-politiken, är inte lika förekommande i läroböckerna i perioden. Perioden kan ses som ett första försök att intrigera samerna och deras historia i läroböckerna efter en lång period av tystnad (1970–2000). En sannolik förklaring är att missionen och

⁶⁴ Nyström, Nyström & Nyström, 2007, s. 275; Nyström, Nyström & Nyström, 2010, s. 201.

⁶⁵ Nyström & Nyström, 2001, s. 126.

⁶⁶ SKOLFS 1994:2, *Förordning om 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna*, s. 4.

kyrkans roll är enklare att synliggöra än statens långvariga och mer komplexa assimilationspolitik. Tvångskristnandet kan presenteras som ett avslutat historiskt skeende med en tydlig aktör, medan statens ansvar för markförluster, rättslig marginalisering och tvångsförflyttningar fortfarande är politiskt känsligt och sträcker sig in i modern tid. Detta kan bidra till att tvångskristnandet ges större utrymme än andra delar av den koloniala praktiken gentemot samerna.

3.2.2.4 Nationella minoriteter och urfolk

5 av 13 läroböcker ingår i detta tema som betonar samerna som en av de fem nationella minoriteterna, och eller samernas status som urfolk. I *Samband historia plus* står det om samer under ”Minoriteter” som en underrubrik.⁶⁷ Senare i boken nämns samerna igen under rubriken ”Nationella minoriteter”.⁶⁸ I *Epok* står det om hur samerna blev erkända som ursprungsfolk i Sverige.⁶⁹ Denna framställning speglar en förskjutning från tidigare perioders marginalisering och placerar samerna i en mer erkänd juridisk och kulturell kontext. Teorin om politisk kultur hjälper här att förstå varför detta tema över huvud taget blir synligt efter år 2000. När erkännandet av minoriteter förankras i lagstiftning förändras också normerna för vad som betraktas som relevant historisk kunskap. Läroböckerna anpassas därför inte bara till styrdokument utan till en vidare värdegrund där erkännande och inkludering är centrala. Diskursivt innebär detta att samerna träder fram som subjekt med rättigheter, inte bara som objekt för historiska processer. Samtidigt är diskussionen ofta begränsad till deras status som minoritet och urfolk, medan aspekter som kultur, språk eller politisk agency inte behandlas i samma utsträckning. Att temat förekommer i endast fem läroböcker antyder dessutom att representationen fortfarande är selektiv och att samernas roll i Sveriges historia inte fullt ut integreras.

2.2.2.5 Rasbiologi

Temat om rasbiologi är inte särskilt stort sett till totalt antal läroböcker för perioden. Endast 2 av 13 läroböcker har ett innehåll som synliggör den rasbiologi som samerna utsattes för. I *Epok* står det att ”rasideologier var en politisk realitet” under 1900-talet, och hur samerna

⁶⁷ Ericsson & Hansson, 2009, s. 281.

⁶⁸ Ericsson & Hansson, 2009, s. 521.

⁶⁹ S. Elm & B. Thulin, *Epok: historia 2 & 3*, (Interskol, 2010), s. 141.

sågs som en underlägsen grupp.⁷⁰ Sen beskrivs det hur det svenska rasbiologiska institutet ”samlade in skelett från den samiska befolkningen för att göra skullmätningar”.⁷¹ *Epos för gymnasieskolans kurs B och C* har en underrubrik kallad ”Rasbiologi”.⁷² Under rubriken förklaras det att rasbiologins intresse växte i Europa i början på 1900-talet. Sedan skrivs det att det även pågick i Sverige och att forskare intresserade sig för samer som sågs som en lägre ras än den svenska.⁷³ Hela det rasbiologiska avsnittet sträcker sig på 1,5 sida, men samerna nämns endast i det korta omnämmandet.⁷⁴ Cederström Pala finner i sin undersökning att samerna främst beskrivs ur ett ”vi-och-dem-perspektiv”, och menar att de orättvisor samerna fått utstå hamnar i skymundan under 1930- och 2010-talet.⁷⁵ En liknande tendens går att se i detta material.

Att rasbiologin ges så begränsat utrymme kan förstås i relation till den politiska kultur som präglade perioden. Trots att svensk minoritetspolitik under 2000-talet betonade urfolks rättigheter och kulturellt erkännande, fanns en fortsatt ovilja att lyfta fram statens mer långvariga och systematiska ansvar för rasistiska praktiker. Denna spänning mellan erkännande och undvikande av skuld avspeglas i läroböckernas diskursiva struktur, där rasbiologi ofta framställs som en generell europeisk företeelse snarare än en del av Sveriges egen koloniala historia. Diskursivt innebär detta att rasbiologin avpolitiserar: samerna nämns som exempel men placeras inte i centrum för analysen. Genom att endast kortfattat nämna samerna som rasbiologins objekt, snarare än att förklara hur praktiken ingick i statens kontroll över Sápmi, reproducerar läroböckerna en mildare och mindre konfliktfylld berättelse om den svenska staten. Detta står i kontrast till temat tvångskristnande, som ges betydligt större utrymme.

3.2.2.6 Tvister och konflikter

Detta tema utgörs av 3 läroboksbeskrivningar som uppmärksammar de tvister som ägt rum om renbete och markområden. Här finner vi tvister och konflikter mellan samer och nybyggare, men även tvister mellan samer och staten. I *Epok* står det om att samerna har bruksrätt till mark för att kunna bedriva renskötsel, men att denna rätt ifrågasätts av privata

⁷⁰ Elm & Thulin, 2010, s. 141.

⁷¹ Ibid.

⁷² R. Sandberg, (Red.), *Epos för gymnasieskolans kurs B och C*, (Almqvist & Wiksell, 2004), s. 142.

⁷³ Sandberg, 2004, s. 142.

⁷⁴ Ibid., s. 142f.

⁷⁵ Cederström Pala, 2018, s. 34.

markägare som vunnit flera domar i domstol.⁷⁶ *Alla tiders historia bas* uppmärksammar lappkodicillen och beskriver den som en överenskommelse mellan Danmark–Norge och Sverige som reglerade samernas rätt till gränsöverskridande renbete.⁷⁷ Läromedlet redogör vidare för hur norska myndigheter från mitten av 1800-talet successivt försökte begränsa denna rätt, samt hur unionsupplösningen 1905 resulterade i ett upphävande av möjligheten till sommarbete i Norge. Som en konsekvens, och ”trots protester”, beslutade svenska myndigheter att omplacera de nordligaste samiska grupperna längre söderut⁷⁸ – en process som i efterhand benämns som tvångsförflyttningarna. Alltså uppmärksammas de orättvisor som samerna fått utstå, men i relativt försiktiga termer. *Epok* lägger endast fokus på tvisterna med markägarna och nämner att dem främst vann domarna, men förklarar inte hur detta påverkat samerna. *Alla tiders historia bas* beskriver processen med tvångsförflyttningarna men benämner processen inte som det.

3.2.2.7 Nomadskolan

Även detta tema återfinns i 3 av de 13 läroböckerna, och består av beskrivningar av nomadskolan. *Perspektiv på historien A bas* och *Perspektiv på historien 50p* beskrivs nomadskolans inrättning 1916 och att undervisningen var sämre än i den vanliga skolan då de rasistiska tankarna om att samerna var en lägre ras påverkade utformningen.⁷⁹ Samerna sågs som enbart ämnade till renskötsel och nomadlivet och därmed ville staten inte att samerna skulle vänja sig vid civilisationen. Läroböckerna förklarar dock att ”Även om politikerna ville samerna väl började de lägga sig i hur de skulle leva sina liv”, och förklarar hur samerna förbjöds att bygga hus.⁸⁰ *Epos tema* beskriver både lappskolan och nomadskolan när de förklarar Sveriges instiftande av folkskolan.⁸¹ Här beskrivs hur samiska barn i många fall inte fått gå i skolan, men att detta ändrades med nomadskolan på 1900-talet. Undervisningen fokuserade på renskötsel då samerna inte skulle kunna tillgodogöra sig samma undervisning som svenska barn.

Diskursivt bidrar läroböckerna till att reproducera ett narrativ där nomadskolan framställs som ett historiskt uttryck för statens kontroll över samiskt liv. Samtidigt visar

⁷⁶ Elm & Thulin, 2010, s. 142.

⁷⁷ Almgren & Larsson, 2008, s. 210.

⁷⁸ *Ibid.*, s. 210f.

⁷⁹ Nyström, Nyström & Nyström, 2007, s. 275; Nyström, Nyström & Nyström, 2010, s. 201.

⁸⁰ *Ibid.*

⁸¹ Sandberg, Björkman, & Molin, 2009, s. 141f.

formuleringar som att politikerna ”ville samerna väl” hur diskursen fortfarande balanserar mellan kritik och en viss mildring av statens ansvar. Detta illustrerar hur läroboksdiskursen både formas av, och samtidigt upprätthåller, den politiska kulturens kvarvarande föreställningar om den svenska statens godhet och legitimitet.

3.2.2.8 Samernas kultur och historia

Samernas kultur och historia behandlas inte i läroböckerna från perioden 2001–2010. Det är anmärkningsvärt att inget av materialen fördjupar sig i samernas egna historiska erfarenheter eller kulturuttryck; undantaget är *Perspektiv på historien A*, som kortfattat berör samisk religion.⁸² Fokus ligger i stället nästan uteslutande på hur samerna har blivit behandlade av majoritetssamhället. Givet läroplanens betoning på skolans ansvar att förmedla det samiska kulturarvet framstår denna avsaknad som särskilt problematisk.⁸³ Vid en första anblick kan framställningen signalera en vilja att synliggöra de historiska orättvisor som drabbat samerna, vilket också sker. Samtidigt problematiseras varken det fulla ansvaret eller konsekvenserna av dessa orättvisor på ett mer djupgående sätt.

3.2.2.9 ”Lapp-ska-vara-lapp”-politiken

”Lapp-ska-vara-lapp”-politiken presenteras i 2 läroböcker under 2001–2010. Denna politik utgjorde en central del av den svenska statens samepolitik, och kom att påverka bland annat nomadskolan. Därmed består detta tema av *Perspektiv på historien A bas* och *Perspektiv på historierna 50p* som också berörde nomadskolan. I böckerna står det om att semepolitiken fram till 1930-talets slut brukar beskrivas ”Lapp-ska-vara-lapp”-politiken och hade sin grund i att samerna sågs som en underlägsen ras.⁸⁴ Därefter följer det jag redogjorde för under 3.2.2.7 Nomadskolan. Vidare framhävs att politiken bidrog till att vissa samer förlorade sina rättigheter, eftersom samisk tillhörighet kom att definieras utifrån rensköttsel. Endast renskötande samer erkändes därmed som ”verkliga” samer, vilket ledde till exkludering och rättighetsförlust för dem som levde andra livsformer

⁸² Nyström & Nyström, 2001, s. 126.

⁸³ SKOLFS 1994:2, s. 4.

⁸⁴ Nyström, Nyström & Nyström, 2007, s. 275; Nyström, Nyström & Nyström, 2010, s. 201.

3.2.2.10 Gruvor, vatten och järnvägar

Endast 2 läroböcker behandlar följande tema som redogör för hur malmfyndigheter och utbyggnad av vattenkraft samt järnvägar påverkat samerna. *Samband historia plus* skriver om hur samerna ibland var tvungna att frakta silvermalm från ”fjällvärlden ner till kusten”.⁸⁵ Även *Perspektiv på historien A* skriver att staten tvingade samerna att frakta silver, ”Staten tvingade samerna att frakta de tunga malmlasterna på sina renar mil efter mil över fjällen [...]”.⁸⁶ Läroboken förklarar också att samerna bestraffades hårt ifall de vägrade, och ger ett exempel på att en same kunde släpas i ett rep mellan två vakar i isen. Skillnaden sinsemellan dessa två läroböcker är relativt stor då *Perspektiv på historien A* är betydligt mer beskrivande i sin framställning.

3.2.2.11 Exotiska samer?

Detta är den minsta kategorin då det totalt är 4 läroböcker som tar upp temat. För perioden 2001–2010 är det dock endast en lärobok som nämner att samer setts som exotiska. I *Epok* går det att läsa i en bildtext om hur både samer och deras kultur sågs som ett exotiskt inslag.⁸⁷ Bildtexten tillhör affisch med samer på, och resten av texten förklarar att affischen är från en världsturné i Paris år 1900.

3.2.2.12 Övrigt

I den föregående perioden (1970–2000) bestod övrigt kategorin av två korta omnämmanden av samer som gjordes i *Epos för gymnasieskolans kurs A och B*. I den här perioden ingår samma upplaga fast en reviderad version från 2009: *Epos för gymnasieskolans kurs A och B*. Läroboken från 2009 består av exakt samma samiska innehåll som från den tidigare utgåvan från 1999. Därmed består denna övrigt kategori delvis av samma omnämmanden som för föregående period och därför förklaras inte detta igen. Däremot går det att problematisera att samma text återanvänts tio år senare, särskilt efter erkännandet av samernas som minoritet 1999. Det ska dock tilläggas att även första utgåvan utkom efter Lgy94, men inte heller belyste samernas kulturarv. Därmed sågs inte samerna som en viktig del av historien vare sig

⁸⁵ Ericsson & Hansson, 2009, s. 281.

⁸⁶ Nyström & Nyström, 2001, s. 126.

⁸⁷ Elm & Thulin, 2010, s. 141.

1999 eller 2009. Inte heller de övriga Epos böckerna ger en heltäckande bild av samerna under perioden.

Ett annat intressant omnämnande som inte passar in i den övriga tematiseringen finns i *Perspektiv på historien B*. Boken återfinns inte i något annat tema då det korta omnämnandet är svårt kategoriserat. Samerna nämns här i samband med att läroboken förklarar att olika grupper ”försökt skriva ’sin’ historia”.⁸⁸ Här nämns samer och zigenare som grupper som lägger till nya perspektiv till bilden av historien genom att de har kämpat för att synliggöra sin egen historia. Detta visar tydligt på en medvetenhet om att bland annat samer varit underrepresenterade i historien, men trots detta synliggörs inte mer av samernas historia i läroboken.

3.2.2.13 Sammanfattning för perioden 2001–2010

Perioden 2001–2010 kännetecknas av en tydlig diskursiv omorientering i läroböckerna, där samerna framställs i enlighet med den förändrade politiska kultur som växte fram vid millennieskiftet. I takt med att staten erkände samerna som nationell minoritet och urfolk, samt betonade kulturella och språkliga rättigheter i lagstiftning och läroplaner, blev det också möjligt – och i viss mån nödvändigt – för läroböcker att lyfta fram historiska orättvisor och synliggöra samiska perspektiv. Denna förändring speglas i att nästan alla läroböcker under perioden innehåller avsnitt om samer och att tematiseringen breddas avsevärt jämfört med perioden 1970–2000.

Den diskurs som växer fram präglas av en vilja att beskriva samerna som en folkgrupp med egna rättigheter, historia och institutioner. Teman som tidigare saknats – såsom nationella minoriteter och urfolk, nomadskolan och ”Lapp-ska-vara-lapp”-politiken – introduceras och skapar en mer mångfacetterad historisk framställning. Samtidigt förblir vissa delar av den koloniala historien underbelysta, särskilt statens långvariga maktutövning genom rasbiologi, markpolitik och tvångsförflyttningar. När sådana teman förekommer sker det ofta i kortare eller mer försiktiga formuleringar, vilket visar hur läroboksdiskursen fortfarande balanserar mellan ett erkännande av historiska övergrepp och en kvarvarande vilja att upprätthålla en positiv nationell självbild.

⁸⁸ H. Nyström, L. Nyström & Ö. Nyström, (Gleerups, 2004), s. 137.

Utifrån ett diskursteoretiskt perspektiv innebär detta att läroböckerna både formas av och reproducerar de normer som präglar den samtida politiska kulturen. Den ökade synligheten av samiska frågor är ett uttryck för den politiska kulturens förskjutning mot mångfald och rättighetsdiskurser, men även för den institutionella styrningen genom kurs- och läroplaner. Samtidigt fortsätter diskursen att strukturera gränserna för vad som framställs som legitim historisk kunskap. Vissa teman – som tvångskristnande – ges större utrymme eftersom de kan presenteras som avslutade skeenden, medan andra – som rasbiologi, marktvister och kolonial politik – behandlas betydligt mer återhållsamt.

Sammantaget framstår perioden 2001–2010 som en brytpunkt där läroböckerna gradvis lämnar äldre, mer homogena nationella narrativ och i stället börjar formulera en historieskrivning som inkluderar samiska erfarenheter. Denna utveckling är dock selektiv och präglas av både framsteg och tystnader. Den *kulturella fördröjningen* är därmed fortfarande synlig. Perioden visar därför på hur läroböcker fungerar som diskursiva produkter som översätter den förändrade politiska kulturen till undervisningsmaterial – men även hur de samtidigt fortsätter att reproducera vissa delar av den nationella självbild som länge marginaliserat samiska perspektiv.

3.2.3 Perioden 2011–2025

Denna period präglas av en större förskjutning i framställningen av samer där samer förekommer betydligt mer och där innehållet blir mer omfångsrikt. Nedan presenteras periodens läroboks innehåll utifrån teman. Följande analys följer samma struktur som i tabellen.

Tabell 5. Teman som förekommer i diskursen om samer för perioden 2010–2025.

De olika teman	Antal läroböcker de olika teman förekommer i för perioden 2010–2025	Totalt antal läroböcker de olika teman förekommer i
Renskötande samer?	8	16
Nybyggare	7	14
Tvångskristnade	4	11
Nationella minoriteter och urfolk	6	11
Rasbiologi	6	8
Tvister och konflikter	5	8
Nomadskolan	5	8
Samernas kultur och historia	7	7
”Lapp-ska-vara-lapp”-politiken	5	7

Gruvor, vatten och järnvägar	5	7
Exotiska samer?	3	4
Övrigt	0	3
Totalt	11 teman och 61 förekomster	12 teman och 104 förekomster

Figur 5: Tabellen visar vilka teman som behandlas i de granskade läroböckerna för perioden 2010–2025 samt hur många av böckerna där respektive tema förekommer. Totalt identifierades 11 av de totalt 12 teman som förekommer, och 61 av 104 tematiska förekomster.

16 läroböcker återfinns i perioden 2011–2025, och 10 av dessa har ett innehåll som behandlar samer. Tabellen visar att framställningen av samer i läroböckerna för perioden 2010–2025 domineras av teman kopplade till samernas sysselsättning, nybyggarrelationer och samernas historiska utsatthet. *Renskötande samer?* och *Nybyggare* är de mest frekventa temana och förekommer i majoriteten av läroböckerna, medan teman som *Tvångskristnande* och *Exotiska samer?* förekommer mer sporadiskt. Flera teman som berör statliga övergrepp och maktutövning – exempelvis *Rasbiologi*, *Nomadskolan* och *”Lapp-ska-vara-lapp”-politiken* – förekommer i ett begränsat men ändå återkommande antal böcker. Kategorin *Övrigt* fick här inget innehåll.

3.2.3.1 Renskötande samer?

Detta är det största temat för denna period med 8 av totalt 16 läroböcker som inkluderar samernas sysselsättning. Det är ett relativt litet material, endast hälften av läroböckerna, sett till det faktum att det är störst. *Perspektiv på historien Plus* och *Perspektiv på historien Ib* består av samma sida text som tidigare behandlats i böckerna *Perspektiv på historien A bas* och *Perspektiv på historien 50p* under perioden 2001–2010. Detta innebär att även dessa böcker skriver om att samerna först levde på jakt och fiske men senare börjat ha renar.⁸⁹ *Perspektiv på Historien Ib Gy25* beskriver däremot att samer idag förknippas mest med renskötsel, men att de ägnar och har ägnat sig åt andra näringar såsom jakt och fiske.⁹⁰ Liknande framställningar, där fokus ligger på att förklara den förlegade förståelsen av att renskötsel skulle vara den enda näringen samer sysselsätter sig med, återfinns även i *Möt historien Ib* och *Nationalencyklopedins historia för gymnasiet*. Också dessa två läroböcker är

⁸⁹ H. Nyström, L. Nyström & Ö. Nyström, *Perspektiv på historien Plus*, (Gleerups, 2012), s. 416; H. Nyström, L. Nyström & Ö. Nyström, *Perspektiv på historien Ib*, (Gleerups, 2011), s. 309.

⁹⁰ L. Nyström, H. Nyström, Ö. Nyström & Erik Hallberg, *Perspektiv på historien Ib*, (Gleerups, 2025), s. 218.

skapades i linje med den nya läroplanens förändrade krav på att integrera samerna och de andra nationella minoriteterna.⁹¹ Även om perioden 2001–2010 redan visade en diskursiv rörelse bort från den äldre renskötselnormen – där samisk identitet historiskt reducerats till en enda näring – skiljer sig framställningarna i perioden 2011–2025 genom att de tydligare beskriver renskötselstereotypen som just en förutfattad mening i det svenska majoritetssamhället.

I takt med att den svenska politiska kulturen under 2010-talet allt tydligare präglas av ideal om mångfald, minoritetsrättigheter och erkännande, förändras också de diskurser som anses legitima i läroböckerna. Där renskötsel tidigare kunde framställas som ett mer ”naturligt” kännetecken för samisk identitet, betonas nu att denna bild är en produkt av majoritetssamhällets historiska kategoriseringar och är en följd av de rasbiologiska idéerna från första hälften av 1900-talet. Läroböckerna fungerar därmed som arenor där den politiska kulturens värderingsförskjutningar omsätts i ett språk som både korrigerar och förklarar äldre stereotyper.

3.2.3.2 Nybyggare

Detta utgör det näst mest frekventa temat för perioden med 7 av 16 läroböcker. På samma sätt som i föregående period beskriver läroböckerna hur nybyggare i allt högre grad började bosätta sig på samiska områden. I denna diskurs betonas dock statens involvering i allt högre grad. Som väntat är de samtliga tre böckerna som publicerade 2025 i samband med den nya läroplanen, även de böckerna som pointerar statens intresse i att nybyggare slogs sig ner på samisk mark då det innebar skatteintäkter.⁹² I *Nationalencyklopedins historia för gymnasiet* står det dock också om att staten försökte locka finska bönder med att de skulle slippa betala skatt om de bosatte sig och odlade upp mark i norr.⁹³ Detta visar på en större dynamik där statens intresset även fanns av andra slag. *Nationalencyklopedins historia för gymnasiet* benämns nybyggarnas inflyttning även som en första del av ”Koloniseringen av Sápmi” och beskrivs ha haft ”svåra och långsiktiga konsekvenser för samerna”.⁹⁴ Samma benämning används i *Möt historien*.⁹⁵

⁹¹ Skolverket, 2025.

⁹² O. Larsson, *Möt historien*, (Gleerups, 2025), s. 179f; Nyström, Nyström, Nyström & Hallberg, 2025, s. 283.

⁹³ J. Eriksson, *Nationalencyklopedins historia för gymnasiet Nivå 1*, (NE Nationalencyklopedin, 2025), s. 342.

⁹⁴ *Ibid.*, s. 342 & 344

⁹⁵ Larsson, 2025, s. 179.

3.2.3.3 Tvångskristnade

Endast 4 läroböcker berör tvångskristnande, vilket gör detta tema till ett av de minsta. Detta innebär en förändring i diskursen från perioden 2001–2010, eftersom detta var det största temat för den tidigare perioden. Tvångskristnandet behandlas i perioden 2011–2025 i böckerna *Perspektiv på historien Plus* och *Perspektiv på historien Ib*, eftersom samma text även behandlats i temat för föregående period. Även *Perspektiv på historien Ib Gy25* uppmärksammar att samerna haft en egen religion, men att de tvingades överge den under 1600-talet på grund av präster och ämbetsmän.⁹⁶ I samma bok beskrivs även religionen mer ingående än i de andra två *Perspektiv på historien*-böckerna. Ytterligare en bok som beskriver samernas religion ingående är *Möt historien*. Denna lärobok har ett helt avsnitt tillägnat samisk religion och beskriver i avsnittet hur samerna blev tvångskristnade.⁹⁷ Boken skriver också hur kristnandet påverkade samerna och ledde till praktiska problem då de hade svårt att lämna sina renar när de behövde resa till kyrkan.

3.2.3.4 Nationella minoriteter och urfolk

6 läroböcker betonar samernas ställning som nationell minoritet och eller urfolk i Sverige. Detta är bara en mer lärobok än för samma tema i föregående period. Till en början skiljer sig temat inte åt mellan perioderna, och består av korta meningar som uppmärksammar samernas ställning i Sverige. Ett exempel är *Epos historia 2 och 3* som beskriver samerna som ”inhemska minoriteter”.⁹⁸ Ytterligare ett exempel är *Samband historia* som precis som i *Samband historia plus* från föregående period nämner Sveriges nationella minoriteter i ett litet stycke.⁹⁹ Även *Perspektiv på historien plus* och *Perspektiv på historien Ib* är en del av detta tema med samma text som nämnts tidigare.¹⁰⁰

Nationalencyklopedins historia för gymnasiet uppmärksammar dock kollektiva rättigheter för minoriteter och beskriver de konventioner och lagar som finns till för att skydda Sveriges nationella minoriteter däribland samerna.¹⁰¹ Bland annat förklaras 1977 som året samerna fick ställning som urfolk. *Perspektiv på historien Ib Gy25* förklarar att staten

⁹⁶ Nyström, Nyström, Nyström & Hallberg, 2025, s. 218.

⁹⁷ Larsson, 2025, s. 179.

⁹⁸ R. Sandberg & C. Douglas, *Epos: historia 2 och 3*, (Liber, 2014), s. 325.

⁹⁹ N. Ericsson & M. Hansson, (Red.), *Samband historia*, (Sanoma utbildning, 2017), s. 641.

¹⁰⁰ Nyström, Nyström & Nyström, 2012, s. 416; Nyström, Nyström & Nyström, 2011, s. 309.

¹⁰¹ Eriksson, 2025, s. 517.

fortfarande inte erkänner ”samernas äganderätt till sitt land”, och att Sverige är ett av de länder som inte skrivit på FN:s stadga om ursprungsbefolkningars rättigheter.¹⁰² Därmed förändras framställningen under perioden till att mer tydligt och utförligt pointera samernas rättigheter, och även brist på rättigheter.

3.2.3.5 Rasbiologi

Även temat *Rasbiologi* återfinns i 6 läroböcker från perioden, och i föregående period förekom endast rasbiologi i 2 läroböcker. Detta må vara en ökning men en liten sådan, däremot är innehållet för denna period mer problematiserande i jämförelse med föregående period där det två böckerna inte beskrev de konsekvenser rasbiologin hade. Det lilla som beskrevs gällande utförandet belyste dessutom endast att skallar från skelett mätts, vilket inte är en heltäckande bild av det hela. *Bilden av historien* och *Epos historia 1a1* beskriver att forskare mätte skallar både på levande och döda människor.¹⁰³ Denna mer förtydligande beskrivning kan tolkas som att diskursen förändrats något efter den nya läroplanen 2011, dock är det fortfarande få läroböcker som synliggör rasbiologin. I denna period problematiserar framför allt *Perspektiv på historien 1b Gy25*, *Möt historien* och *Nationalencyklopedins historia för gymnasiet*. Medan tidigare läroböcker från 2001–2010 uttryckt att staten velat skydda samerna från att dö ut är *Nationalencyklopedins historia för gymnasiet* mer ifrågasättande i sin framställning: ”Staten ville ’skydda’ samer”.¹⁰⁴ Även *Möt historien* har satt citationstecken på ordet ”skydda”.¹⁰⁵ Detta visar på en tydlig förskjutning inom perioden där läroböckerna efter den senaste revideringen av läroplanen inte bara beskriver och nämner rasbiologin utan faktisk problematiserar den. 2021 inrättades även Sanningskommissionen för det samiska folket, med uppdrag att kartlägga statens historiska politik och dess konsekvenser.¹⁰⁶ Detta synliggör en förändring i politiken där staten tar ansvar för de övergrepp och den diskriminering som det samiska folket utsatts för, vilket ytterligare förstärker läroböckernas ökade tendens att problematisera rasbiologins roll i svensk historia.

¹⁰² Nyström, Nyström, Nyström & Hallberg, 2025, s. 285.

¹⁰³ D. Harrison & K. Harrison Lindbergh, *Bilden av historien 1b*, (Liber, 2016), s. 339; R. Sandberg, *Epos: historia 1a1*, (Liber, 2011), s. 158.

¹⁰⁴ Eriksson, 2015, s. 444.

¹⁰⁵ Larsson, 2025, s. 180.

¹⁰⁶ Institutet för språk och folkminnen, (2025).

3.2.3.6 Tvister och konflikter

Tvister och konflikter mellan samer och organisationer och andra grupper finns i 5 läroböcker, vilket är mer än för den tidigare perioden. Även i denna kategori är det främst de tre nyare läroböckerna som behandlar temat och dessutom lyfter fram flera olika konflikter. Samtliga tre läroböcker beskriver bland annat tvångsförflyttningarna, vilket endast synliggjorts i en lärobok i föregående period.¹⁰⁷ *Perspektiv på historien Ib Gy25* beskriver även utförligt hur samerna tidigare tvingats dela områden med nybyggare och efter tvångsförflyttningarna behövt dela marker med andra samer. Det beskrivs bland annat att det ledde till konflikter mellan samerna då de bland annat hade svårt att förstå dialektskillnaderna, vilket medförde att de talade svenska med varandra och att de södra samerna förlorade sitt språk.¹⁰⁸ De nyare böckerna beskriver också nutida konflikter med staten, vilket visar på en mer bredd i historien. Bland annat beskrivs Grijasdomen som var den första domen där en sameby vann mot staten.¹⁰⁹

Samband historia och *Epos historia 2 och 3* förklarar att det funnits tvister om jakt och fiske i fjällen.¹¹⁰ *Epos historia 2 och 3* nämner dock också att samernas tidvis fått försvårade rättigheter gällande renbete.¹¹¹ Samerna framställs i *Epos historia 2 och 3* i samband med ”Skogen, människorna och djuren” som ett tema, vilket gör att framställningen lägger fokus på renbete och fjällen i stället för exempelvis rasbiologi och politik.¹¹²

3.2.3.7 Nomadskolan

Som ett av de minsta teman för perioden återfinns 5 framställningar som integrerar nomadskolan. Även här kommer samma framställning tillbaka genom *Perspektiv på historien plus* och *Perspektiv på historien Ib*.¹¹³ De andra tre framställningarna finns i de tre nyare läroböckerna från 2025. I både *Möt historien* och *Nationalencyklopedins historia för gymnasiet* synliggörs hur skolan på olika sätt använts för att assimilera och begränsa samerna.¹¹⁴ De båda läroböckerna beskriver hur det endast var barn till nomadiska samer som fick undervisningen. *Perspektiv på historien Ib Gy25* förklarar att undervisningen var sämre

¹⁰⁷ Larsson, 2025, s. 180; Eriksson, 2025, s. 343.

¹⁰⁸ Nyström, Nyström, Nyström & Hallberg, 2025, s. 284.

¹⁰⁹ Eriksson, 2015, s. 344.

¹¹⁰ Ericsson, 2017, s. 420; Sandberg & Douglas, 2014, s. 376.

¹¹¹ Sandberg & Douglas, 2014, s. 377.

¹¹² Ibid., s. 375–379.

¹¹³ Nyström, Nyström & Nyström, 2012, s. 416; Nyström, Nyström & Nyström, 2011, s. 309.

¹¹⁴ Larsson, 2025, s. 181; Eriksson, 2025, s. 445.

och ger exempel på att det inte fanns stolar i nomadskolan. Sedan beskrivs dubbelmoralen i att nomadskolan skulle uppfostra samiska barn till att förbi samer, dvs. renskötare, men samtidigt fick inte samiska barn tala samiska.¹¹⁵

3.2.3.8 Samernas kultur och historia

Som en av de större kategorierna för perioden innehåller kategorin 7 framställningar. Denna kategori återfanns inte alls i perioden 2001–2010, vilket är den största förändringen perioderna emellan. Kategorin utgörs av blandat fokus på samernas egen historia och kultur i stället för ett enbart fokus på orättvisor. Som tidigare nämnts beskriver *Möt historien* samernas egen religion väldigt ingående utan att osynliggöra tvångskristnande.¹¹⁶ Detsamma gäller för *Perspektiv på historien 1b Gy25* som också balanserar kultur med orättvisor.¹¹⁷ Tidigare utgivna läroböcker synliggör också samernas egen kultur genom att lyfta fram det samiska språket. Både *Samband historia* och *Epos historia 2 och 3* beskriver det samiska språket, men också att samerna var skickliga hantverkare.¹¹⁸

Utvecklingen i läromedlen kan förstås i relation till de förändrade språkpolitiska ramar som etablerades under perioden. Minoritetsspråklagens införande, och sedermera Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2010),¹¹⁹ markerade en tydlig förskjutning i statens förpliktelser gentemot de nationella minoritetsspråken. Samma år inrättades även Samiskt språkcentrum inom Sametinget.¹²⁰ Sammantaget utgör dessa reformer en språkpolitisk kontext som sannolikt bidragit till att läromedlen i ökad utsträckning uppmärksammar det samiska språket och dess betydelse för samisk kultur och identitet.

3.2.3.9 ”Lapp-ska-vara-lapp”-politiken

Av de 5 läroböcker som tillhör temat utgörs 2 av dessa av samma texter från föregående period, och återfinns i *Perspektiv på historien Plus* och *Perspektiv på historien 1b*. Utöver dessa läroböcker nämner även *Epos historia 2 och 3* ”lapp-ska-vara-lapp”-politiken, däremot beskrivs inte själva politiken.¹²¹ De övriga två läroböckerna som integrerar politiken i texten

¹¹⁵ Nyström, Nyström, Nyström & Hallberg, 2025, s. 283f.

¹¹⁶ Larsson, 2025, s. 179.

¹¹⁷ Nyström, Nyström, Nyström & Hallberg, 2025, s. 218.

¹¹⁸ Ericsson, 2017, s. 420; Sandberg & Douglas, 2014, s. 376.

¹¹⁹ Prop. 1998/99:143; SFS 2009:724.

¹²⁰ Omma Simma., 2025, <https://sametinget.se/sprakcentrum> [Hämtad 2025-12-3].

¹²¹ Sandberg & Douglas, 2014, s. 376f.

är *Perspektiv på historien Ib Gy25* och *Nationalencyklopedins historia för gymnasiet*. Dessa böcker både förklarar vad politiken gick ut på och dess konsekvenser för samerna i både nomadskolan och rasbiologin. Bland annat beskrivs den uppdelning mellan samer som medförde förlusten av rättigheter för icke nomadiserande samer.¹²²

3.2.3.10 Gruvor, vatten och järnvägar

5 läroböcker, till skillnad från föregående periods 2 läroböcker, synliggör hur silvergruvor och järnvägar påverkat behandlingen av samer. *Nationalencyklopedins historia för gymnasiet* är den lärobok som främst beskriver detta, och går bland annat igenom de konsekvenser industrialiseringen haft. Exempelvis beskrivs hur byggandet av bilvägar, vindkraftverk och vattenkraftverk lett till att renbetesområden översvämmats och blockerat flyttvägar.¹²³ Liknande framställningar går även att finna i *Perspektiv på historien Ib Gy25* och *Möt historien* där både vattenkraft och tvingandet av samer att frakta malm beskrivs.¹²⁴ Tidigare läroböcker nämner främst fraktandet av malm, men *Bilden av historien* belyser också hur samerna fick anpassa sitt levnadsätt genom exploateringen av skog och järnmalm.¹²⁵

3.2.3.11 Exotiska samer?

Det minsta temat, förutom temat *Övrigt*, är temat som behandlar synen på samer som exotiska. Detta tema var även minst i föregående period där endast en lärobok berörde temat. För den här perioden är det 3 läroböckers som lyfter hur samerna behandlats historisk i samband med att de setts som exotiska. *Epos historia 1a1* nämner i en bildtext att samer var en av fem exotiska figurer i en julkalender år 1960.¹²⁶ I en annan bildtext fast i boken *Perspektiv på historien Ib Gy25* står det att samer kunde användas som exotiska inslag i nationalromantiskt måleri.¹²⁷ *Bilden av historien* beskriver mer utförligt hur samerna ”uppmärksammades och hyllades som naturliga och primitiva människor som levde i symbios med naturen”, och därmed fotograferades och kunde skickas på turné i Europa.¹²⁸

¹²² Nyström, Nyström, Nyström & Hallberg, 2025, s. 284; Eriksson, 2015, s. 444f.

¹²³ Eriksson, 2025, s. 343.

¹²⁴ Nyström, Nyström, Nyström & Hallberg, 2025, s. 285; Larsson, 2025, s. 180f.

¹²⁵ Harrison & Harrison Lindbergh, 2016 s. 338.

¹²⁶ Sandberg, 2011, s. 193.

¹²⁷ Nyström, Nyström, Nyström & Hallberg, 2025, s. 218.

¹²⁸ Harrison & Harrison Lindbergh, 2016 s. 339.

3.2.3.13 Sammanfattning för perioden 2011–2025

Till att börja med har övrigt kategorin strukits från dispositionen för denna period då inget utöver de övriga teman framkommit. Framställningen av samer i läroböcker från perioden 2011–2025 präglas av en tydlig diskursiv förskjutning jämfört med 2001–2010. Samerna förekommer inte bara oftare, utan integreras i fler och mer varierade tematiska sammanhang. Diskursen breddas därmed från ett fokus på historiska orättvisor till en mer mångdimensionell skildring av samisk kultur, religion, samhällsliv och rättigheter.

En central förändring är den ökade medvetenheten om och problematiseringen av stereotypa framställningar. Föreställningen om samer som i huvudsak renskötare lyfts nu fram som en historiskt konstruerad kategori formad av majoritetssamhället, snarare än som en faktisk beskrivning av samisk identitet. Denna förändring kan kopplas till en förskjuten politisk kultur efter Gyll, där rättighetsfrågor, erkännande och mångfald fått stärkt genomslag inom utbildningspolitiken, vilket återspeglas i läroböckernas språk och urval. Under perioden fördjupas också flera teman. Beskrivningar av tvångskristnande, rasbiologi, nomadskolan och ”Lapp-ska-vara-lapp”-politiken präglas av en mer kritisk ansats än tidigare, även om omfånget varierar mellan läromedlen. Samtidigt tillkommer nya tematiska områden – särskilt skildringar av samernas kultur och historia – som helt saknades i perioden innan. Även temat *Tvister och konflikter* knyter an till samers aktuella situation och synliggör hur historiska och pågående konflikter fortfarande präglar deras behandling i dag, i linje med den samtida samhällsdebatten. Detta bidrar till att balansera diskursen genom att synliggöra samernas kulturella kontinuitet och egenmakt vid sidan av utsatthet.

Diskursen förändras också inom perioden 2011–2025. Framställningen på 2010-talet präglas fortfarande av en *kulturell fördröjning* där det,¹²⁹ trots den reviderade läroplanen från 2011, är få läroböcker som nämner samerna fram tills 2015. Svensson påpekar även att läromedelsförlagen uppvisar en betydande tröghet i sina förändringsprocesser och av kostnadsskäl ofta avstår från att revidera läromedel i takt med att nya direktiv eller forskningsrön tillkommer.¹³⁰ Framställningarna i de läroböcker som publiceras efter 2020 – i vissa fall specifikt kopplade till den reviderade läroplanen som träder i kraft 2025 – är mer detaljerade, kritiska och rättighetsorienterade. De belyser både historiska och nutida

¹²⁹ Denk, 2009, 160.

¹³⁰ Svensson, 2013, s. 18.

konflikter, såsom tvångsförflyttningar, rättsprocesser och frågor om markrättigheter. Samtidigt förstärks betoningen på samer som urfolk och nationell minoritet, samt på statens ansvar att skydda och främja samiska rättigheter.

Sammantaget präglas perioden 2011–2025 av en bredare, mer självkritisk och mer rättighetsorienterad läroboksdiskurs än tidigare. Förändringarna återspeglar både en förskjuten politisk kultur och en ökad institutionell förväntan på att skolan ska synliggöra samernas ställning som urfolk. Resultatet är en diskurs där samerna inte enbart förekommer oftare, utan även framställs på sätt som är mer komplexa, historiskt förankrade och analytiskt reflekterande. Därmed utgör läroböckerna från denna period ett uttryck för ett samhälle och en politisk kultur som i allt högre grad erkänner samernas roll som urfolk och deras rätt till historisk rättvisa, kulturellt bevarande och politiskt inflytande.

4. Sammanfattande diskussion

Denna studie har undersökt hur samer framställs i svenska historieläroböcker för gymnasiet mellan 1970 och 2025. Genom en kombinerad kvalitativ och kvantitativ analys av 52 läroböcker har studien belyst i vilket omfång och sammanhang samer framställts samt hur framställningen kan tänkas vara ett uttryck för den politiska kulturen. Syftet har varit att fördjupa förståelsen av de berättelser och perspektiv som läromedlen förmedlar om samer och samisk kultur, samt att undersöka hur dessa förändras över tid. Genom detta har studien velat belysa hur historieläroböcker, som en del av skolans kunskapsförmedling, speglar och reproducerar bredare föreställningar om nationell identitet, minoriteter och urfolks rättigheter i en tid då samernas ställning blivit alltmer uppmärksammas.

Resultaten visar tydligt att samerna under större delen av perioden haft en mycket begränsad plats i läromedlen, och att representationen först under 2000- och särskilt 2010- och 2020-talen ökar både i omfång och i komplexitet. Utvecklingen bör förstås i relation till förändrade samhällsliga normer, utbildningspolitiska reformer och ett gradvis skifte i svensk politisk kultur, där urfolksrättigheter och nationell mångfald fått en allt större betydelse. Studien har visat att samernas plats i svenska historieläroböcker mellan 1970 och 2025 präglas av en långvarig marginalisering som först under de senaste två decennierna börjar utmanas. Det mest framträdande resultatet är den mycket begränsade synligheten då endast ett fåtal läroböcker behandlar någon aspekt av samisk historia, och i de flesta fall rör det sig om korta avsnitt eller enstaka meningar. Denna omfattande frånvaro bekräftar tidigare forskning, särskilt Granqvist-Nutti och Karlsson, som visat hur samerna antingen marginaliserats eller reducerats till stereotypa motiv i läromedel. Samtidigt tillför denna studie ett historiskt djup genom att visa att denna marginalisering är mer utdragen än vad tidigare forskning, som ofta fokuserat på grundskolan, har påvisat. Framför allt Granqvist-Nutti har beskrivit hur framställningen har gått från starkt exotiserade beskrivningar till en mer neutral ton efter 1953. Min studie visar att i övergången mot en mer inkluderande framställning har det funnits en period av aktiv tystnad kring samerna i läroböckerna. Mellan ca 1970–2000 finns nästan inga framställningar av samerna, innan framställningen successivt blir mer framträdande efter år 2000.

I läroböcker från 2000-talet framträder alltså en annan diskurs där samer beskrivs som urfolk med rättigheter och kulturella särdrag. Denna förändring speglar den förskjutning i svensk politisk kultur som under 1990- och 2000-talens början rörde sig mot ett ökat

erkännande av nationell mångfald och minoriteters rättigheter. När politisk kultur förändras påverkas även de institutionella ramar som styr läromedelsproduktionen, i synnerhet genom läroplaner och utbildningspolitiska mål. Analysen visar hur läroböckerna inte bara speglar, utan också reproducerar, dessa förändrade samhällsideal genom att etablera ett nytt sätt att tala om samer – en diskurs som betonar juridisk status, historiska rättigheter och politisk synlighet. Dock har studien visat att denna process varit trögrörlig, vilket kan förstås genom en *kulturell fördröjning*.

De teman som dominerar framställningen – sysselsättning, nybyggarnas expansion, markkonflikter och tvångskristnande – ligger i linje med de fynd som Cederström Pala och Svensson tidigare presenterat. Framställningen tenderar dock att reducera samerna till en etnografisk särskildhet, ofta skildrad på distans och utan att deras egna röster, politiska organisationer eller interna variationer synliggörs. Detta gäller i synnerhet perioden 1970–2000, där samerna framträder som en historisk randfigur snarare än en del av Sveriges samhällsutveckling. Osynliggörandet av samer i läroböcker reproducerar majoritetskulturens norm att Sverige är homogen nation utan kolonial historia. Det är anmärkningsvärt att detta mönster består trots att samerna redan 1977 erkänns som urfolk och att frågor om minoriteters rättigheter under 1980- och 1990-talen får allt större utrymme i samhällsdebatten. Detta synliggör återigen den *kulturella fördröjning* som präglar läromedelsproduktionen. Även om den politiska kulturen förändras kring samer och minoriteter, framför allt genom konventioner och läroplaner, tar det tid innan de sätter avtryck i institutioner såsom skolan och synliggörs i dess läromedel.

Samtidigt visar materialet att den allra mest seglivade stereotypen – bilden av samer som renskötare – faktiskt inte identifieras i de undersökta läroböckerna. Även i de äldre böckerna från 1999 beskrivs samerna som jägare, fiskare och samlare, vilket innebär att läromedlens stereotypisering får en mer nyanserad karaktär än vad tidigare forskning visat. Detta bryter delvis mot de mönster som Granqvist-Nutti och Karlsson har identifierat och visar att läroböckerna, trots sin begränsade omfattning, inte okritiskt reproducerar alla traditionella föreställningar om den samiska kulturen.

Förändringen sker på allvar först under 2010- och 2020-talen, då läroböckerna både blir mer omfattande i sin behandling av samer och mer kritiska till den politik som historiskt riktats mot dem. Det är först nu som teman som rasbiologi, tvångsinstitutioner och ”lapp ska vara lapp”-politiken får tydligt utrymme. Denna utveckling speglar ett bredare skifte i den

svenska politiska kulturen, där urfolksrättigheter, historisk rättvisa och mångnationell identitet blivit centrala komponenter. Teoretiskt visar det hur en förändrad samhällelig värderingsgrund möjliggör nya diskurser i läroböckerna: från att tidigare ha upprätthållit en nationell berättelse präglad av homogenitet öppnar de nu för en historieskrivning med fler perspektiv där samerna förstås som en aktiv historisk aktör. Det finns dock ett avstånd mellan läroplanernas ambitioner och läromedlens praktiska innehåll på 2010-talet där framställningen inte skiljer sig märkvärdigt från det tidiga 2000-talet, trots den reviderade läroplanen från 2011. Framför allt de senaste läromedlen från 2025 integrerar samiska perspektiv i större sammanhang och beskriver dem som en del av Sveriges historia snarare än som ett avskilt tillägg.

Samtidigt finns en tydlig ambivalens. Trots att den senaste perioden präglas av större variation och en mer nyanserad framställning kvarstår starka mönster av begränsning. Samernas historia behandlas ofta som ett "specialtema" snarare än som en integrerad del av historiens huvudlinjer. Detta kan återskapa det "vi-och-dem"-perspektiv som Johnsson Harrie och Cederström Pala uppmärksammar som problematiskt i sina studier. Detta blir särskilt problematiskt sett till Matlars slutsats om att läroböcker fungerar som verktyg för ideologisk påverkan och därigenom kan bidra till att upprätthålla rådande maktstrukturer i samhället. Johnsson Harrie lyfte också kritik mot att läroböcker sällan förklarar viktiga begrepp. Denna problematik vill jag uppmärksamma i samband med exemplet med en bildtext där ordet "lappar" används utan någon som helst förklaring eller problematisering. Att ett sådant begrepp förekommer oreflekterat – och dessutom endast i en bildtext – bidrar till att samerna fortsatt framträder i periferi i lärobokens narrativa struktur.

Sammantaget visar studien att förändringen i läroböckerna följer och speglar utvecklingen i svensk politik och samhällsdebatt med en viss *kulturell fördröjning*. När staten från 1990-talet och framåt allt tydligare erkänner samiska rättigheter, och när historiedidaktiska ideal förändras mot ökat fokus på multiperspektiv, mångfald och historiskt ansvarstagande, börjar också läromedlen förändras. Detta bekräftar det teoretiska antagandet att läroböcker produceras inom och av den politiska kultur som råder, och att deras diskurser förändras först när de institutionella och normativt legitima ramarna för historieskrivning förskjuts. Framställningen av samerna i historieläroböcker är därför inte bara en fråga om innehåll, utan också en spegling av nationens självförståelse i olika tidsperioder.

Slutligen visar resultaten att det, trots tydliga förbättringar, fortfarande finns en diskrepans mellan samernas formella ställning som urfolk och deras faktiska utrymme i historieläroböcker. Det är tydligt att utvecklingen går mot större synlighet och mer komplexa skildringar, men det är lika tydligt att denna utveckling är både sen och ojämn. Studien visar därmed att det fortfarande finns ett avstånd mellan läroplanernas ambitioner och läromedlens praktiska innehåll. Samernas rättigheter, historia och samtid har blivit en självklar del av nationell politik, men inte fullt ut av historieläroböckernas narrativa struktur. De senaste publikationerna pekar mot en mer inkluderande historiografi, men den långa perioden av tystnad väcker frågor om hur djupt rotade majoritetsdiskurser om svenskhet fortfarande är. För att undervisningen ska uppfylla läroplanernas intentioner krävs inte bara ökat utrymme, utan även en mer konsekvent integrering av samiska perspektiv i historiens huvudlinjer. Läroböckernas utveckling visar dock att diskurser är föränderliga – och att framtida representationer sannolikt kommer fortsätta formas av den politiska kulturens förskjutningar och det fortsatta arbetet med sanning och försoning.

5. Käll- och litteraturförteckning

5.1 Källmaterial

Borg, Ivan & Nordell, Erik, *Historia för gymnasiet Årskurs 3 1 Hum-Sh*, 2. uppl., (Stockholm: Läromedelsförlagen, 1970)

Borg, Ivan & Nordell, Erik, *Historia för gymnasiet Årskurs 3 1 Hum-Sh*, 2. uppl., (Stockholm: Läromedelsförlagen, 1970)

Tham, Wilhelm, Kumlien, Kjell & Lindberg, Folke, *Folkens historia: lärobok för gymnasiet. Åk 2: för gymnasieskolans treåriga ekonomiska och fyraåriga tekniska linjer*, (Stockholm, 1971)

Hildingson, Lars (red.), *Två Sekler: lärobok i historia för gymnasieskolan. Åk. 2–3 Lärobok.*, (Stockholm: Natur och Kultur, 1972)

Hildingson, Lars (red.), *Fyra epoker: lärobok i historia för gymnasieskolan: 3- och 4-årig linje åk 1*, (Stockholm: Natur och kultur, 1976)

Tägil, Sven & Graninger, Göran (red.), *Historia i centrum och periferi ET årskurs 2*, (Lund: Esselte studium Uniskol, 1977)

Carlsson, Kjell-Åke (red.), *Historia för 2-årig gymnasieskola D. 1*, 2. uppl., (Lund: Esselte studium Uniskol, 1978)

Carlsson, Kjell-Åke (red.), *Historia för 2-årig gymnasieskola. Kjell-Åke Carlsson, Sven Tägil och Göran Graninger (red.) D. 2*, 2. uppl., (Lund: Esselte studium Uniskol, 1979)

Brolin, Per-Erik, Holmberg, Åke & Dannert, Leif, *Historiens huvudlinjer: historia för gymnasieskolan. 1 Grundbok*, 4. uppl., (Stockholm: Almqvist & Wiksell läromedel, 1981)

Häger, Bengt Åke, *Grepp om historien*, (Lund: Studentlitteratur, 1983)

Bergström, Börje, Almgren, Hans & Löwgren, Arne, *Alla tiders historia. Grundbok i historia för gymnasieskolans humanistiska och samhällsvetenskapliga linjer, D. 1*, (Stockholm: LiberLäromedel, 1983)

Graninger, Göran (red.), *Vägar till nuet: historia för gymnasieskolan*, (Solna: Esselte studium, 1984)

- Brolin, Per-Erik, Holmberg, Åke & Dannert, Leif, *Historiens huvudlinjer: historia för gymnasieskolan. 3 ENT.*, (Stockholm: Almqvist & Wiksell läromedel, 1984)
- Bergström, Börje, Almgren, Hans & Löwgren, Arne; *Alla tiders historia Grundbok i historia för gymnasieskolans humanistiska och samhällsvetenskapliga linjer*, 3. uppl., (Stockholm: LiberLäromedel, 1985)
- Graninger, Göran, Tägil, Sven & Carlsson, Kjell-Åke (red.), *Vägar till nuet: från forntiden till våra dagar: historia för gymnasieskolan*, (Solna: Almqvist & Wiksell läromedel, 1990)
- Bergström, Börje, Almgren, Hans & Löwgren, Arne, *Alla tiders historia Grundbok i historia för gymnasieskolan: [för humanistiska och samhällsvetenskapliga program]*, 4., omarb. uppl., (Stockholm: LiberLäromedel, 1992)
- Andersson, Lars M. & Oredsson, Sverker (red.), *I historiens spegel: långa linjer och tvärsnitt*, (Göteborg: Akademiförlaget, 1995)
- Bergström, Börje, Löwgren, Arne & Almgren, Hans, *Alla tiders historia: A: grundbok för gymnasiets A-kurs*, (Malmö: Gleerup, 1996)
- Almgren, Hans, Bergström, Börje, Almgren, Birgitta & Rydén, Josef, *Alla tiders historia: B: grundbok för gymnasiets B-kurs*, (Malmö: Gleerup, 1996)
- Bergström, Börje, Almgren, Hans & Löwgren, Arne, *Nya Alla tiders historia Grundbok i historia för gymnasieskolan*, 4. uppl., (Stockholm: LiberLäromedel, 1999)
- Bergström, Börje, Almgren, Hans & Löwgren, Arne, *Alla tiders historia Grundbok i historia för gymnasieskolan*, 5., omarb. uppl., (Stockholm: Liber, 1999)
- Sandberg, Robert (red.), *Epos: historia: för gymnasieskolans kurs A och B*, 2. uppl., (Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1999)
- Nyström, Hans & Nyström, Örjan, *Perspektiv på historien A*, (Malmö: Gleerup, 2001)
- Nyström, Hans, Nyström, Lars & Nyström, Örjan, *Perspektiv på historien B*, (Malmö: Gleerup, 2004)
- Sandberg, Robert, *Epos: [historia]: för gymnasieskolans kurs B och C*, (Stockholm: Almqvist & Wiksell, 2004)
- Öhman, Christer, *Sekvens Historia A*, (Stockholm: Natur och kultur, 2007)

- Nyström, Hans, Nyström, Lars & Nyström, Örjan, *Perspektiv på historien A bas*, (Malmö: Gleerup, 2008)
- Larsson, Hans Albin & Almgren, Hans, *Alla tiders Historia Bas*, (Malmö: Gleerups utbildning, 2008)
- Sandberg, Robert, *Epos: historia: för gymnasieskolans kurs A*, 2. uppl., (Stockholm: Liber, 2008)
- Ericsson, Niklas & Hansson, Magnus, *Samband historia: historia plus*, (Stockholm: Bonnier utbildning, 2009)
- Sandberg, Robert, *Epos: för gymnasieskolans kurs A och B*, 4 uppl., (Stockholm: Liber, 2009)
- Sandberg, Robert, Björkman, Jenny & Molin, Karl, *Epos Tema [A] [Historia]*, (Stockholm: Liber, 2009)
- Elm, Sten & Thulin, Birgitta, *Epok: historia. 2 & 3*, 2. uppl., (Malmö: Interskol, 2010)
- Olofsson, Sam, *Nedslag i historien: att värdera och analysera källor*, (Malmö: Gleerup, 2010)
- Nyström, Hans, Nyström, Lars & Nyström, Örjan, *Perspektiv på historien 50p*, (Malmö: Gleerup, 2010)
- Nyström, Hans, Nyström, Lars & Nyström, Örjan, *Perspektiv på historien 1b*, (Malmö: Gleerup, 2011)
- Sandberg, Robert, *Epos: historia. 1a1*, (Stockholm; Liber, 2011)
- Öhman, Christer, *Historia 1a1 för gymnasiet*, (Natur & Kultur, 2011)
- Larsson, Olle, Almgren, Hans & Almgren, Birgitta, *Alla tiders historia 2–3*, (Malmö: Gleerups, 2012)
- Nyström, Hans, Nystöm, Lars & Nystöm, Örjan, *Perspektiv på historien Plus*, (Malmö: Gleerups, 2012)
- Sandberg, Robert, *Epos: [historia]. 1b*, (Stockholm: Liber, 2012)
- Ericsson, Niklas (red.), *Samband historia tema*, (Stockholm: Sanoma utbildning, 2013)

- Sandberg, Robert & Douglas, Christina, *Epos: historia. 2 och 3*, (Stockholm: Liber, 2014)
- Roslund, Mats, Nilzon, Madeleine & Öberg, Ingemar, *Mittpunkt historia 1, 50 p*, (Lund: Studentlitteratur, 2014)
- Nyström, Lars & Nyström, Örjan, *Perspektiv på historien Kulturhistoria*, (Malmö: Gleerup, 2014)
- Harrison, Dick & Harrison Lindbergh, Katarina, *Bilden av historien 1b*, (Stockholm: Liber, 2016)
- Ericsson, Niklas & Hansson, Magnus, *Samband historia, 2. uppl.*, (Stockholm: Sanoma utbildning, 2017)
- Almgren, Hans, Bergström, Börje & Löwgren, Arne, *Alla tiders historia 1b, 2. uppl.*, (Malmö: Gleerup, 2020)
- Nyström, Hans, Nyström, Lars, Nyström, Örjan & Hallberg, Erik, *Perspektiv på historien 1b, 3. uppl.*, (Malmö: Gleerups, 2025)
- Larsson, Olle, *Möt historien 1b, 2. uppl.*, (Malmö: Gleerups, 2025).
- Eriksson, Johan, *Nationalencyklopedins historia för gymnasiet Nivå 1*, (Malmö: NE Nationalencyklopedin, 2025)

5.2 Litteratur

Tryckt litteratur

- Ericsson, Martin, *Historisk forskning om rasism och främlingsfientlighet i Sverige*, [Elektronisk resurs], (Forum för levande historia, 2024), Tillgänglig via internet: [Historisk forskning om rasism och främlingsfientlighet i Sverige - Forum för levande historia](#)
- Granqvist, Karin, *Samerna, staten och rätten i Torne lappmark under 1600-talet: makt, diskurs och representation* (Umeå: Umeå universitet, 2004) Tillgänglig via internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-254>
- Granqvist-Nutti, Karin, *Samerna i svenska läroböcker 1865–1971, (Centrum för arktisk forskning, 1993)*

- Johnsson Harrie, Anna, *En granskning av läroböcker i samhällskunskap och historia för åk 7–9 med fokus på rasism, främlingsfientlighet och intolerans*, [Elektronisk resurs], (Forum för levande historia, 2016) Tillgänglig via internet: <https://www.levandehistoria.se/publikationer/en-granskning-av-larobocker-i-samhallskunskap-och-historia-for-ak-79>
- Karlsson, Therese, *Exotiska renskötare och trolltrummans magi: samer och samiska frågor i grundskolans läromedel för de samhällsorienterande ämnena*, (Umeå: Univ., Inst. för barn- och ungdomspedagogik, specialpedagogik och vägledning, 2004)
- Lindmark, Daniel, "Svenska undervisningsinsatser och samiska reaktioner på 1600 och 1700-talen" I: Lindmark, Daniel & Sundström, Olle, (red.), *De historiska relationerna mellan Svenska kyrkan och samerna: En vetenskaplig antologi*, Band 1, (Skellefteå: Artos, 2016), Tillgänglig via internet: <https://www.svenskakyrkan.se/filer/770f2627-57e5-4e06-b880-4ca6c4f94799.pdf>
- Ludvigsson, David, "Begrepp för att analysera historiedidaktiska material", I: Dackling, Martin & Nauman, Sari (red.), *Teori i historisk praktik*, (Lund: Studentlitteratur, 2022), s. 61–88
- Lundmark, Lennart, *"Lappen är ombytlig, ostadig och obekväm": svenska statens samepolitik i rasismens tidevarv*, (Bjurholm: Norrlands universitetsförlag, 2002)
- Mattlar, Jörgen, *Skolbokspropaganda? En ideologianalys av läroböcker i svenska som andraspråk (1995–2005)*, Acta Universitatis Upsaliensis (AUU, Diss. Uppsala: Uppsala universitet, 2008)
- Nilsson Hammar, Anna, "Diskursanalys", I: Gustavsson, Martin & Svanström, Yvonne (red.), *Metod: guide för historiska studier*, 2. uppl., (Lund: Studentlitteratur, 2022), s. 135–164
- Reisigl, Martin & Wodak, Ruth, "The discourse-historical approach (DHA)" I: Wodak, Ruth & Meyer, Michael, (red.), *Methods of critical discourse studies*, 3. uppl., (SAGE: Los Angeles, 2016), s. 23–61
- Wodak, Ruth & Meyer, Michael, "Critical discourse studies: history, agenda, theory and methodology" I: Wodak, Ruth & Meyer, Michael, (red.), *Methods of critical discourse studies*, 3. uppl., (SAGE: Los Angeles, 2016), s. 2–22

Össbo, Åsa, ”Från lappmarksplakat till anläggsamhällen: Svensk bosättarkolonialism gentemot Sápmi”, *Historisk tidskrift*, Vol. 140, Nr. 3, (2020), s. 420–443

Otryckt litteratur

Cederström Pala, Jill, *Beskrivningen av samer i svenska läromedel: En läromedelsanalys med exempel hämtade från 1930-, 1960- och 2010-talet*, (C-uppsats, Högskolan Dalarna, 2018)

Svensson, Lina, *Samer i läromedel: Läromedelsanalys av samers förekomst i SO-läromedel för tidiga skolår*, (C-uppsats, Uppsala universitet, 2013)

5.2 Elektroniska källor

Enoksson, Marie, ”Sameflagga och nationalsång”, *Samernas nationaldag*, Sametinget, (2025)
<https://sametinget.se/nationaldag> [Hämtad 2025-11-11]

Enoksson, Marie, ”Varför den 6 februari?”, *Samernas nationaldag*, Sametinget, (2025)
<https://sametinget.se/nationaldag> [Hämtad 2025-11-11]

Forum för levande historia, ”Samisk organisering, urfolk och Sametinget”, *Samer i Sverige*, (u.å.) <https://www.levandehistoria.se/fakta/nationella-minoriteter-statens-paverkan/samer-i-sverige#nomadskolan-och-rasbiologin> [Hämtad 2025-11-11]

Forum för levande historia, ”Nomadskolan och rasbiologin”, *Samer i Sverige*, (u.å.)
<https://www.levandehistoria.se/fakta/nationella-minoriteter-statens-paverkan/samer-i-sverige#nomadskolan-och-rasbiologin> [Hämtad 2025-11-11]

Institutet för språk och folkminnen, *25 år av minoritetspolitik*, (2025),
<https://www.isof.se/nationella-minoritetsprak/25-ar-av-minoritetspolitik/25-ar-av-minoritetspolitik> [Hämtad 2026-11-11]

Omnia Simma, Sara, *Samiskt språkcentrum*, Sametinget, (2025),
<https://sametinget.se/sprakcentrum> [Hämtad 2025-11-11]

5.3 Offentligt tryck

NJA 1981, s. 1, *Skattefällsmålet*.

Proposition 1976/77:80, *Om riktlinjer för samepolitiken. Riksdagens beslut 1977.*

Proposition 1998/99:143. *Nationella minoriteter och minoritetsspråk.*

Proposition 2009/10:80. *En reformerad grundlag.*

Proposition 2022/23:132. *Utökade rättigheter till modersmålsundervisning i gymnasieskolan.*

SFS 1971:437, *Renskötselförordning.*

SFS 2009:724. *Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk.*

SFS 2010:800. Skollag. *Ändring 2015 om modersmålsundervisning.*

SFS 2019:938. *Lag om ändring i lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.*

SKOLFÖRORDNINGEN 1994:2. *1994 års Läroplan för de Frivilliga Skolformerna.*

Sverige. Skolöverstyrelsen., *Läroplan för gymnasieskolan I Allmän del*, (Stockholm: LiberUtbildningsförlag, 1971)

Skolverket, "Ämnesplan historia", *Läroplan för gymnasieskolan*, (2011)

Skolverket, "Ämnesplan historia", *Läroplan för gymnasieskolan*, (2025)